

Kulturálatlan?

Érvek az „ízléstelen”, a tiszteletlen és a névtelen internetes véleménynyilvánítás védelmében

IAN CRAM*

Az e területre vonatkozó – és szinte teljes egészében a közösségi média megjelenése előtt elfogadott – büntetőjogi szabályok általánosságban véve megfelelnek a közösségi média felhasználásával elkövetett büntetendő cselekmények üldözésére [...] lehetséges, hogy a jelenleg hatályos jogszabályi előírások bizonyos szempontból módosításra szorulnak, illetve bizonyos jogházak is megszüntethetők. Nem vagyunk meggyőződve azonban arról, hogy új, kifejezetten a közösségi média és más információs technológiák felhasználásával elkövetett bűncselekményekre vonatkozó büntetőjogi tényállásokat kellene kidolgozni.

Lordok Háza, kommunikációs ügyekkel foglalkozó bizottság (2014–15),
a 2014–2015-ös ülészak első jelentése, „Social Media and Criminal Offences”
(London, The Stationery Office, HL Paper 57) 94. bek.

A mások visszafogott okfejtés vagy akár a mértéket nem ismerő és illetlen kirohanás révén történő kritizálásához való jog jellemzően a szólásszabadságot a hatalom végső forrásaként felfogó országokban élő egyének kiváltsága. A politikai agitáció az általa felkorbácsolt szenvedélyek és kikezdett meggyőződések révén tulajdonképpen a jog megsértésére is ösztökélheti az embert. Az aktuális politika ócsárlása könnyen az azokat végrehajtó hatóságokkal szembeni erőszakos ellenállásba csaphat, a kettő közötti oksági kapcsolatot pedig ostobaság lenne figyelmen kívül hagyni. A legitimnek tekinthető agitáció és az erőszakos ellenállásra való közvetlen uszítás azonosításával azonban figyelmen kívül hagynánk a politikai agitáció módszereivel kapcsolatos, és rendes időben a szabad kormányzás garanciájaként szolgáló toleranciát. A különbségtétel nem holmi tudományos finomkodás, hanem a szabadságért folytatott küzdelemben nehezen megszerzett tudás. Nézetem szerint nem állapítható meg törvénysértés elkövetésére való felbujtás kísérlete akkor, ha a terhelt még éppen nem uszít arra másokat, hogy azoknak kötelességük lenne vagy érdekükben állna a törvénnyel szembeszegülni.

Learned Hand bírő, *Masses Publishing v. Patten* ügy, 244 F 535 (SDNY, 1917) 539–540.

* A Leeds University összehasonlító alkotmányjogi tanszékének professzora. A cikk az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoport keretében zajló, „Az európai médiajogi gondolkodás” című kutatási program eredményeként született meg. Eredeti, angol nyelvű címe és megjelenési helye: Against civility? Arguments for protecting ‘bad taste’, disrespectful, and anonymous online speakers. In András KOLTAY (szerk.): *Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression*. Budapest, Wolters Kluwer, 2015 (megjelenés alatt). A fordítást a szerző engedélyével közöljük.

1. Bevezetés

A modern elektronikus korszak izgalmas lehetőségeket kínál az amatőr újságírók számára. A „megszólaló” és a „hallgatóság” közötti határ megszűnése következtében igen sokszínűvé vált az álláspontjukat nyilvánosan kifejtő személyek köre, akiket nem kötnek a meglévő médiaszervezetek vállalati érdekeit szem előtt tartó szerkesztői utasítások. Az új technológiák által a nem hivatásos tartalom-előállítók előtt nyíló lehetőségek megengedik a hivatalos médiaszervezetek által figyelmen kívül hagyott vagy visszautasított anyagok bemutatását. Úgy tűnik, hogy elérhető közelségbe került egy újrademokratizált politikai diskurzus izgalmas korszaka annak lehetőségével, hogy a hétköznapi állampolgárok aktív szereplőkké válhatnak a korábban a politikai elit tagjai számára fenntartott deliberatív és döntéshozó fórumokon. Nem csoda hát, ha az új technológiák megjelenése a republikánus politikaelmélet és az erényes polgár eszméje iránti érdeklődés reneszánszához vezetett. A modern republikánusok a politikailag egyenlő felek között folyó, befogadó, tiszteletteljes és megértő párbeszéd kialakítására törekednek. A deliberatív demokráciák a polgártársakkal folytatott tartalmas, kölcsönös és tiszteletteljes interakciók révén remélik biztosítani a döntéshozó struktúrák és döntések minél nagyobb legitimitását.

Az ilyen átfogó elköteleződéseket jobban kifejező döntéshozatali struktúrák felé elmozdulni igyekvő republikánus törekvések (és a vita és deliberáció folytatásához rendelkezésre álló csatornák hasonló szempontok szerinti értékelése) érdekes szemszögből világítják meg a szólás-szabadság nemzeti jogszabályainak alkalmazását a közösségi média platformjain történő véleménynyilvánításra. A büntetőjogi eszközök alkalmazása a méltatlan, udvariatlan, érzelmileg tiltott kifejezések szabályozására mindenestre a republikánus stílusú deliberáció tételeivel való átfedésre utal. E tanulmány célja az, hogy bemutasson bizonyos, a méltóság- és tiszteletteljes vitára fektetett hangsúlyból eredő kérdéseket. Az alábbiakban elemzem a méltatlan, sértő, gyalázkodó és névtelen internetes véleménynyilvánítás tekintetében a nemzeti büntetőjogi szabályok alapján rendelkezésre álló eszközöket, időnként – szemléltetés céljából – összehasonlító jogi (különösen amerikai) és nemzeti polgári jogi anyagokra is támaszkodva. Központi tézisem az, hogy – a véleménynyilvánítás közösségi média előtti időszakától eltekintve – a büntetőjog továbbra is a nyilvános vitában elvárt viselkedési normák állami jóváhagyásának jelzésére szolgál. Az a homályos nemzeti jogi elvárás, hogy a megszólaló ne sértsen meg, ne támadjon, ne zaklasson fel, különösen pedig ne gyalázzon vagy fenyegetsen más személyt, olyan mértékben tisztította meg a közbeszédet, hogy az már jelentősen korlátozza a kisebbségi álláspontot képviselő személyek lehetőségét arra, hogy vitassák az ortodox nézeteket és a meghatározó elit véleményét.¹ Ha feltesszük a kérdést, hogy az udvarias és tiszteletteljes eszmecsere e bizonytalan normái vajon honnan erednek, akkor rövid gondolkodás után rájövünk, hogy azok – a logika sza-

¹ A deliberatív demokráciával foglalkozó egyes tudósok szerint különbséget kell tenni a deliberációt lehetővé tevő intézményi alakulatokra vonatkozó munkák, valamint a beszélő és a hallgatóság közötti kommunikációs dinamikákat érintő kérdésekre vonatkozó munkák között. Értékes áttekintés e témában: Sandra M. GUSTAFSON: *Imaging Deliberative Democracy in the Early American Republic*. Chicago, University of Chicago Press, 2011, 1. fejezet. Az általam követett felfogás szerint az intézményi szerkezetre és a kommunikációs dinamikára vonatkozó kérdések szorosán összefonódnak egymással. A bizonyos méltatlan megnyilvánulási formák esetén büntetőjogi szankció alkalmazásával megvalósított formális büntetés szükségszerűen érint állami intézményeket és szabályoz kommunikatív dinamikákat.

bályai szerint – a meghatározó kulturális értékeket fejezik ki. Ki kap beleszólást e kulturális értékek meghatározásába? Racionálisan közelítve a kérdéshez a válasz bizonyára az, hogy a mindenkori társadalom legerősebb csoportjai és elitjei – köztük politikusok, a legnagyobb média-szervezetek, valamint a gazdasági közösség tagjai, például a multinacionális vállalatok. McCormick általánosabb megállapítása – amely szerint a hétköznapi polgárok választáson alapuló politikai részvételének közvetett jellege „széles teret enged egyfelől a politikai elitek számára, hogy (veszélyes módon) saját belátásuk szerint cselekedjenek, másfelől a társadalmi-gazdasági elitek számára, hogy akadálytalanul beavatkozzanak a politikába”² – különösebb nehézség nélkül alkalmazható a politikáról és más kérdésekről folyó diskurzus során használt, az elfogadható és az elfogadhatatlan stílusra vonatkozó jogszabályi előírások tekintetében is. Az elit uralkodása során kialakuló „udvariassági” szabályok tehát eszközként használhatók fel az adott szervezetben – vagy akár a társadalomban – már meghatározó szerepet betöltő csoportok álláspontjának megszilárdítása céljából.³ Tehát a jogi eszközök használata az udvariasság kikényszerítésére szükségszerűen hegemon jellegű, és feszültségben áll az önkormányzó demokráciáknak az egyet nem értés szabadságához való elvi alapú ragaszkodásával. A Learned Hand által használt „mértéket nem ismerő vagy illetlen kirohanás” fordulat az egyet nem értés jogi szükségességét jelzi, azt, hogy mindannyiunknak joga van a közösségünk kormányzásában való (állami korlátozás szempontjából) egyenlő részvételhez. Az egyenlő részvételhez való jog az egyéneknek abból a jogából fakad, hogy az állam egyenlő tisztelettel és megbecsüléssel bánjon velük. Weinstein megjegyzése szerint alapjaiban sérti e kulcsfontosságú jogot, ha amiatt mondunk le a részvételhez való jogunk gyakorlásáról, mert a polgárok többsége az általunk képviselt (vagy hallani kívánt) nézeteket súlyosan sértőnek találja.⁴ E megközelítésben a legerősebb alkotmányos oltalomra igényt tartó, méltatlan megnyilvánulások körébe tartozik például az, amikor Noam Chomsky a Reagan-adminisztráció hivatásos főszadistájának nevezte Jeane Kirkpatrickot, az Egyesült Államok ENSZ-nagykövetét, vagy amikor Russell Brand „filléres bolti Enoch Powellnek”⁵ nevezte Nigel Farage-et. Norman Finkelstein – a Chomsky-féle példát felhozva – a hatalmasok és kiváltságosok ellen irányuló udvariatlanságként kelt e kritika védelmére.⁶

Jóval elméletibb szinten Young befogadással és demokráciával összefüggő munkásságában dolgozta ki a demokratikus társadalmakban megjelenő „belső kirekesztés” fogalmát, amelynek

² John P. McCORMICK: *Machiavellian Democracy*. New York, Cambridge University Press, 2012. 17.

³ A felsőoktatás tekintetében l. pl. Tracey O. PATTON: In the Guise of Civility: The Complicitious Maintenance of Inferential Forms of Sexism and Racism in Higher Education. (2004) 27 *Women's Studies in Communication* (2004) 60.

⁴ Weinstein így jogosan kritizálja Gordon Brown korábbi munkáspárti miniszterelnök reakcióját arra, hogy 2006 novemberében felmentettek két vezető BNP-tisztviselőt a fajgyűlöltre uszítás vádjá alól, amikor Brown a BNP nézeteinek „minden rendelkezésre álló eszközzel” történő „kiirtására” szólított fel, mondván, hogy azok sértik a többségi véleményt. Idézi James WEINSTEIN: Extreme Speech, Public Order, and Democracy: Lessons from *The Masses*. In Ivan HARE – James WEINSTEIN (szerk.): *Extreme Speech and Democracy*. Oxford, Oxford University Press, 2009. 29.

⁵ BBC *Question Time*, 2014. december 11.

⁶ Norman FINKELSTEIN: On Civility and Academia, http://kingsreview.co.uk/magazine/blog/2014/10/13/on-civility-and-academia/#_edn16.

célja az, hogy egyes megnyilvánulási formákat úgy részesítsen előnyben, másokat pedig úgy zárjon ki, hogy alássa a politikai vita eredményének befolyásolására egyenlő lehetőséggel rendelkező polgárokból álló politikai közösség célját.⁷ Ezt az álláspontját megkülönbözteti Jürgen Habermas véleményétől, akinek diskurzusetika-elmélete a racionális megnyilvánulásokat (vagy „kommunikatív cselekvést”) értékeli a retorikai formák (vagy megnyilvánulási stílus) kárára. Habermas szerint a deliberatív demokráciának előnyben kell részesítenie a racionális beszédaktusokat – azaz azokat a megnyilvánulásokat, amelyek szenttelen, semleges, logikus, bizonyítékon alapuló és általánosítható érvek révén törekednek egyetértést kialakítani a hallgatóság tagjai között.⁸ Habermas szerint a retorika manipulatív, nem bizonyítékon alapul, és kizárólag az emberi természet érzelmi oldalának meggyőzésére törekszik. Young rámutat e törekvések hasonlóan előnyben részesítő és kirekesztő hatásaira is. Kétségbe vonja, hogy a Habermas által védett és hirdetett „ideál” valóban semleges, szenttelen és egyetemes lenne, mivel – álláspontja szerint – annak is megvannak a maga saját, a társadalmi konvenciók által kevésbé nyilvánvalóvá tett apró, retorikai árnyalatai. Young felhívja a figyelmet arra, hogy a politikusok, tudósok és szakpolitikai tanácsadók hajlamosak

„a semleges tényeket tiszteletet parancsoló, rideg és kimért módon kifejezni pusztán azért, mert az így pártatlannak és szenttelennek hat, mintegy átragyogva az érdekek és szenvedély mocskos világán. E kommunikációs móddal szemben [...] a szókimondásban és találmányokban megfogalmazott, árnyaltabb politikai kommunikációt gyakran kevésbé figyelemre méltónak tekintik.”⁹

Az 1980-as években a Jesse Jackson tiszteletes által a Demokrata Párt jelöltjeként folytatott két kampányt példaként felhozva Young megjegyzi, hogy Jacksont gyakran kritizálták a kampány során használt *stílusa* miatt, és többször is lángnyelvű prédikátornak nevezték őt, elterelve ezzel a figyelmet az egyébként fontos társadalmi kérdéseket feszegető beszédeinek tartalmáról. Azzal kapcsolatban, hogy Jackson tiszteletes érdemi mondanójának nem sikerült a nálánál szenttelenebb jelöltkével azonos elismertséget szereznie, Young felhívja a figyelmet arra, hogy a jelöltek kifejező aktusai saját stílusukban és retorikájukban öltöttek testet. „Egyetlen diskurzusból sem hiányzik az emocionális hangnem; a »szenttelen« diskurzusokban a nyugodtság és a távolságtartás jelenik meg érzelmi elemként.”¹⁰ A szóban vagy táblákon, utcai jelzéseken és színházokban írásban megjelenő humoros, szurkálódó, érzéketlen és komoly kommunikációs stílusok kivétel nélkül hozzájárulnak a politikai kommunikáció központi tartalmához. Young meggyőzően arra a következtetésre jut, hogy könnyen ki lehet alakítani harmonikus és gyors döntéshozatali rendszert akkor, ha

⁷ Iris M. YOUNG: *Inclusion and Democracy*. New York, Oxford University Press, 2000, 2. fejezet.

⁸ Jürgen HABERMAS: *A kommunikatív cselekvés elmélete*. Budapest, Gondolat, 2011. L. még James F. BOHMAN: Emancipation and Rhetoric: The Perlocutions and Illocutions of the Social Critic. 21 *Philosophy and Rhetoric* (1988) 185.

⁹ YOUNG i. m. (7. l.) 63–64.

¹⁰ Uo., 65.

„a meghatározó hangok nem veszik komolyan [...] az általuk szélsőségesnek, érdekeikre veszélyesnek vagy túlságosan kötekedőnek tekintett véleményeket. A tüntetések, tiltakozások, az érzelmileg túlfűtött nyelvezet és szimbólumok használata, és mások kizárólagos vagy elutasító viselkedésének nyilvánosan nevétségessé tétele vagy gúnyolása időnként hatékony eszközök lehetnek arra, hogy felhívjuk a figyelmet az indokoltan közérdeklődésre számot tartó kérdésekre, amelyek egyébként visszhang nélkül maradnának, például azért, mert hatalommal rendelkező csoportok érdekeit fenyegetik, vagy mert csupán valamely marginalizált vagy kisebbségben levő csoportra vonatkoznak.”¹¹

A deliberatív demokráciának a kölcsönös tisztelet és viszonyosság – utóbbi esetében az észszerű és szenttelen diskurzusra vonatkozó közös mércéket feltételező, Habermas és mások, például Sunstein,¹² Guttman és Thomson¹³ – eszméin alapuló változata bevallottan csupán vágy. Utóbbiak például egyetértenek abban, hogy az eszmét cserélő polgároktól elvárt tulajdonságok nincsenek meg önmaguktól a tömegekben. Ehelyett a társadalomnak világosan jeleznie kell az empatikus, racionális, diskurzuson alapuló és önmagára reflektáló döntéshozatalhoz kapcsolt értéket, és biztosítani kell, hogy megfelelő oktatási erőforrásokat rendeljenek a szükséges képességek fejlesztésére. Van azonban egy alapvető ellenérv a politikával kapcsolatos civil diskurzus védelmezői által előfeltételként meghatározott viszonyossággal és kölcsönös tisztelettel szemben. Miért kellene magának a viszonyosság és a kölcsönös tisztelet eszméjének mentesnek lennie az emberek között zajló aktív és lelkes vitától? Vajon az elitez nem tartozók számára lehetetlen úgy dönteni, hogy lemondanak az elitezhez tartozó csoportok által kidolgozott és azok számára kedvező vitaszabványokról, így anélkül fejezzék ki ellenérzésüket a maguk módján, hogy félniük kellene a további diskurzusból való kizárástól, vagy ami még rosszabb, a büntetőjogi megtorlástól?

2. Alkotmányos kisemmizés – szabályozott véleménynyilvánítás az amerikai szférában

A mi korunkat nem az Első Alkotmánykiegészítés időszakának erőteljes és epés nyilvános szférája jellemzi, amikor általános volt a beszélő által kifejtett vélemény tartalma vagy a beszélő által választott mód szabályozására irányuló állami törekvésekkel szembeni bizalmatlanság.¹⁴ Az em-

¹¹ Uo., 67.

¹² Cass R. SUNSTEIN: Beyond the Republican Revival. 97 *Yale Law Journal* (1988) 1539.

¹³ Amy GUTTMAN – Dennis THOMPSON: *Democracy and Disagreement*. Massachusetts, Harvard University Press, 1996, és több válaszódo reakciójával kapcsolatban I. Stephen MACEDO (szerk.): *Deliberative Politics: Essays on Democracy and Disagreement*. New York, Oxford University Press, 1999.

¹⁴ Az Első Alkotmánykiegészítést nem mindig értelmezték a véleménynyilvánítás számára ortalmat biztosító módon. A Bill of Rights elfogadását követő években ritkán került bíróságok elé ilyen ügy, míg a 19. század végén és a 20. század elején a szövetségi bíróságok lazábban kezelték a véleménynyilvánítást korlátozó kongresszusi jogszabályokat, I. David M RABBAN: *Free Speech in its Forgotten Years 1870–1920*. Massachusetts, Cambridge University Press, 1999. E tendencia kétféle indokkal magyarázható. Egyrészt az Első Alkotmánykiegészítés szerinti védelem általános Blackstone-i felfogása, amely szerint az alkotmány csupán a közzétételt megelőző korlátozás alkalmazását tiltja az állam számára, a közzétételt követő szankcionálást azonban nem. Másrészt, a *Gitlow v. New York* 268 US 652 (1925) és

beri jogokról szóló 1998. évi törvény *lehetett volna* a nyitánya annak a kornak, amelyben az Egyesült Királyság bíróságai szilárdabb elvi alapokon juttatják érvényre a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot. Jogalkotási szempontból talán hasznos lett volna a szabad véleménynyilvánításhoz való jog demokráciánkban játszott jelentőségéről szóló vitát alkotmányos szintre emelni. A valóság azonban másként alakult. A visszások jól láthatóvá váltak azáltal, ahogyan Eady bíró az *Author of a Blog v. Times Newspapers* ügyben a névtelen bloggereket kezelte.¹⁵ Elegendő itt annyit mondani, hogy vonakodása attól, hogy méltányolja az amatőr újságíróknak politikai közösségünk demokratikus életében betöltött alkotmányos szerepét, nagy hátralepést jelent a nyilvános diskurzushoz való névtelen hozzászólások ügyével kapcsolatban, amit újra kell gondolni. A *Times* szerepe egy névtelen politikai blogger elleni támadásban – a Murdoch-tulajdonú újság egyik újságírója által elkövetett bűncselekmények feltárásán túlmenően – „a sajtó” által az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke terén elért kétes értékű győzelemnek is tekinthető. A névtelen megszólalók természetesen sokkal bátrabbak és udvariatlanabbak lehetnek a másokkal folytatott interakcióik során, mint személy szerint azonosított társaik, és Eady bíró talán mindössze a durva megnyilvánulások területéről próbálta kiterelni a nyilvános beszédet. Amellett, hogy elemzi a demokratikus vita megerősítésére adódott különleges lehetőség elszalasztását, e tanulmány azzal foglalkozik, hogy a bíróságok nem igazán élnek a törvény 3. §-a alapján a rendelkezésükre álló értelmezési lehetőséggel arra, hogy tompítsák a közrendről szóló 1986. évi törvény vagy a rosszindulatú kommunikációról szóló 1988. évi törvény véleménynyilvánítást korlátozó rendelkezéseit. Az amerikai bíróságok – ahelyett, hogy a vitához való hozzájárulásnak szánt véleménynyilvánítást ösztönző módon járnának el – összességében nyilvánvalóan nem jelölték ki az ellenséges többségi érülettel szemben védett megnyilvánulások körét.¹⁶ Bár a közrendről szóló 1986. évi törvényben meghatározott, a „sértő” kifejezések használatát büntető büntetőjogi tényállások régóta időszerű felszámolása sokat javított az elmentmondásos véleményt kinyilvánító személyek helyzetén,¹⁷ továbbra is rendkívül körültekintően kell egyensúlyozni az olyan fennmaradt kategóriák miatt, mint a megrázkódtatást okozó gyalázkodó, a súlyosan sértő, az illetlen vagy éppen a valótlán hozzászólás, hogy elkerüljék az internetes kommunikációra vonatkozó különféle, sokszor azonban egymást átfedő jogszabályi előírások alapján történő büntetőjogi felelősségre vonást. A véleménynyilvánítás védelmének helyi szintű kiüresítését gyakran állítják párhuzamba a sértő megnyilvánulásokkal szemben védelmet kívánó vallási csoportok igényei iránt különösen fogékony Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatának vetületeivel. Az alábbiakban bemutatom, hogy az emberi jo-

---

hasonló ügyek felmerülése a washingtoni Legfelső Bíróság egyes ügyekben – pl. a *Patterson v. Colorado* 205 US 454 (1907) ügyben, amelyben Oliver Wendell Holmes kifejtette korai álláspontját a véleménynyilvánítás pönalizálásáról – a helyi jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó joghatóság hiányára hivatkozva ki tudott térni a véleménynyilvánítást korlátozó állami szabályok elől. Emellett a másodfokú bíróság Hand bíró e tanulmány elején idézett véleményét elutasította [2nd Circuit Court of Appeals, 246 F 24 (2nd Cir 1917)].

¹⁵ *Author of a Blog v. Times Newspapers* [2009] EWHC 1358.

¹⁶ A közrendről szóló törvény joggyakorlatának értékes elemzésével kapcsolatban l. Andrew GEDDIS: *Free Speech Martyrs or Unreasonable Threats to Social Peace? „Insulting” Expression and S.5 of the Public Order Act 1986.* *Public Law* (2004) 853. Az amerikai jog összehasonlító elemzésért l. WEINSTEIN i. m. (4. lj.).

¹⁷ 2014. februárt követően l. a bűncselekményekről és bíróságokról szóló 2013. évi törvény 57. §-át és az SI 2013/2981-et.

gokról szóló törvényt megelőzően kialakult ítélkezési gyakorlat kimunkálta védekezési és elrettentési módszer miként örökítődött át az amatőr újságírás korába, és azt hogyan alkalmazzák látszólag minden nehézség nélkül az elektronikus kommunikációs hálózatokra. A tanulmány további része azt mutatja meg, hogy a rendelkezésre álló büntetőjogi eszközöket miként alkalmazzák a közösségi médiában véleményt nyilvánító személyek tekintetében. Modern és kifejezetten e célra kidolgozott jogszabály hiányában az angol jog változatlanul a közösségi média korszaka előttről származó, homályosan megfogalmazott és sokszor egymást átfedő rendelkezések között evickél. Az ügyészek következőképpen széles körű mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak eldöntésekor, hogy mely cselekmények miatt emeljenek vádat, ami érthető módon a véleményt nyilvánítani kívánó személyek érdekei ellen hat. Az ügyészi gyakorlat némileg egyértelművé és következetessé vált a főügyész által a regionális ügyészségek számára kiadott útmutatónak köszönhetően.¹⁸ A későbbiekben erre még visszatérünk. A félreértések elkerülése végett szeretném egyértelművé tenni, hogy vizsgálódásom középpontjában a tájékozott önkormányzás republikánus célkitűzése szempontjából releváns véleménynyilvánítás áll. Jóllehet érthető módon vitatott az ilyen típusú megnyilvánulások pontos terjedelme, védhető álláspontnak látszik azt feltételezni, hogy a megnyilvánulások bizonyos kategóriáit ki kell zárni e műfaj keretei közül, ideértve – többek között – a magánszemélyek magánéletre vonatkozó beszélgetéseit, a hírességekre vonatkozó pletykákat, valamint a termékreklámokat.¹⁹ Ezzel szemben kritika érheti a brit közel-keleti katonai fellépést, az iszlám jog (*saría*) bevezetésének támogatását, a Mohamed prófétát ábrázoló képregények közzétételét, valamint az iszlám fundamentalizmust a nyilvánosság elleni brutális támadásokhoz kapcsoló megnyilvánulásokat.

3. Kontextus

E tanulmány írásakor mintegy 1,2 milliárd ember használja rendszeresen a Facebookot, 255 millió a Twitteret, akik közül 15 millió felhasználó az Egyesült Királyságban él. Naponta mintegy 500 millió új bejegyzést (tweetet) tesznek közzé a Twitteren. Az interneten megszólalók jelentős hányadának a valódi személyazonosság elfedésére módjában áll álnevet használni, amit a regisztráció során javasolnak is a közösségi médiához tartozó weboldalak.²⁰ Ez részben érthető módon arra való törekvést jelent, hogy bizonyos fokú védelmet biztosítsanak a felhasználók személyes adatait érintő tömeges adathalászattal szemben. A látszólag névtelen közzététel lehetősége egyszerűségének következtében azonban többen az interneten megszólalók alaposabb azonosítására szólítanak fel, különösen akkor, ha az adott megnyilvánulás kibeszekélésnek, trollkodásnak, bosszúpornónak, valamely személy (pl. nemi erkölcs elleni bűncselekményt érintő ügyben a tanú/sértett) névtelensége megsértésének vagy zaklatásnak minősül. Az Egyesült

¹⁸ http://www.cps.gov.uk/legal/a_to_c/communications_sent_via_social_media/index.html.

¹⁹ Elképzelhető olyan eset, amikor az e kategóriák bármelyikébe tartozó megnyilvánulás a szélesebb közérdekhez tartozó témákra vonatkozik, például valaki mesél valaki másnak a függőségéről és beszámol arról, hogy milyen ellátást kapott (vagy nem kapott) a közegészségügyi ellátórendszerben.

²⁰ Laura ROGAL: Anonymity in Social Media. 7 *Phoenix Law Review* (2013) 61, 62; Sophia QASIR: Anonymity in Cyberspace: Judicial and Legislative Regulations. (2013) 81 *Fordham Law Review* (2013) 3651.

Királyságban Kate és Gerry McCann esetét szokták példaként hozni, akik kislánya, Madeleine egy portugáliai családi nyaralás folyamán tűnt el, és akiket ezért névtelen felhasználók a Twitteren és a Facebookon folytatólagosan zaklattak. A *Guardian* 2014 októberében arról számolt be, hogy bizonyos személyek egy több mint 80 oldalból álló, bejegyzéseket, tweeteket és fórumüzeneteket tartalmazó aktát juttattak el a rendőrséghez.²¹ A média kiemelt figyelmet fordított a sértő, illetlen, fenyegető és kifejezetten megalázó internetes tevékenységgel kapcsolatos problémákra az Egyesült Királyságban és más országokban egyaránt. A durva kirohanások és fenyegető bejegyzések, tweetek és kommentek áradata bizonyos szempontból viszonylag általánosnak tekinthető, időnként előfordul azonban, hogy azok koordinált módon világszerte ismert politikusok, szórakoztatóipari szereplők és sportolók, illetve kevésbé ismert személyek ellen irányulnak. A Lordok Házának kommunikációs ügyekkel foglalkozó bizottsága 2014 júliusában elismerte, hogy a felhasználók egyszerűen tehetnek efféle közléseket, ugyanakkor megjegyezte, hogy már jóval a modern kor előtt, a kommunikációs aktusok történetének kezdetekor is egyes kisebb csoportok olyan módon fejezték ki magukat, amelyet mások határozottan elítélendőnek tartottak. Míg egykor a futballpályán vagy a sörözőben elhangzó durva kiszólásokat egyáltalán nem találtuk maradandó jellegűnek (legfeljebb azok, akik személyesen jelen voltak az adott esetnél), az interneten tett hasonló kiszólások állandósult formát öltenek (akár még akkor is, ha a megszólaló gyorsan lép, és visszavonja a megjegyzést),²² és olyan személyekhez is eljuthatnak, akikre a megszólaló eredetileg nem is gondolt. Különösen aggasztó az ún. bosszúpornó jelensége, amelynek esetében – jellemzően valamely intim kapcsolat befejezésekor – az egyik fél a másik fél hozzájárulása nélkül és a magánélethez való jog egyértelmű és nyilvánvaló sérelmével szexuálisan explicit tartalmú képeket tesz közzé az érintett megalázása céljából.²³ Egyes kommentátorok szerint a jelenlegi nehézségek forrása az, hogy a hozzászólók (gyakran tévesen) azt hiszik, hogy az interneten teljes névtelenségbe burkolózhatnak, így olyan jellegű hozzászólásokat tehetnek közzé, amilyeneket valós személyazonosságuk ismertté válása esetén soha nem tennének. A megszólalók szabadon, tetszésük szerint hozhatnak létre új személyiséget és karaktereket az interneten, anélkül, hogy bármikor fel kellene tárniuk valódi személyazonosságukat olvasóik előtt. Mások szerint inkább a kommunikációs etikett általános kulturális megváltozásáról (vagy inkább hanyatlásáról) van szó, ami abból ered, hogy eltávolodunk a szemtől szemben zajló és jellemzően (legalábbis idegenek között) a társadalmi konvenciók és udvariassági szabályok korlátaitól, amelyek egyébként megakadályozzák a durvább kommunikációs formák használatát.²⁴ Az ún. *flaming*-kultúra egyfajta elektronikus interakciós formára utal, ami arról tanúskodik, hogy a beszélőből hiányzik a másokkal szembeni tisztelet, és szándékosan szembehelyezkedik más internetes felhasználókkal. E kultúrát segíti az a körülmény, hogy műszaki szempontból igen egyszerű azonnal kifejezni az előző megszólalóval vagy

²¹ *The Guardian*, 2014. október 2., <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/oct/02/abuse-dossier-kate-gerry-mccann-police-madeleine>.

²² Itt arra a gyakorlatra utalok, amikor okostelefonnal lefényképeznek egy tweetet vagy bejegyzést, pillanatokkal annak eltávolítása előtt.

²³ L. a büntető igazságszolgáltatásról és bíróságokról szóló 2015. évi törvény 33. §-át, amely e tanulmány írásakor végrehajtási rendelethez vár.

²⁴ http://www.nytimes.com/2007/02/20/health/psychology/20essa.html?_r=0.

közelmúltbeli eseményekkel kapcsolatos undort, támadást vagy éles egyet nem értést, a beszélő pedig meggondolatlan és durva/kifinomultságot nélkülöző módon nyilvánul meg, ami lényegesen ritkábban fordulna elő nem elektronikus környezetben, ahol az interperszonális kapcsolatokra vonatkozó társadalmi konvenciók csökkentik a közvetlenül ellenséges/sértő megnyilvánulások valószínűségét.²⁵

Ezen interakciók valószínűsége meglehetősen messzire került a politikai diskurzushoz való tiszteletteljes és a közjóról szóló vita előbbre viteléhez való hozzájárulás sunsteini ideáljától, vagy akár a racionális egyének közötti kulturált eszmecsere közösségi normák által közvetített, Post-féle – e hozzájárulás kezdetén említett – fogalmától. A republikánus önkormányzás Sunstein és Post által kidolgozott változatai ugyanakkor olyan megnyilvánuló polgár létezését tételezik fel – amint azt Gates kimutatta –, aki a legudvariasabb módon és művelt kifejezéseket használva képes az iskolázatlan és kulturálatlan vitapartner által használt durva szavaknál is megsemmisítőbb csapást mérni a célpontjára.²⁶ Gates két megnyilvánulást állít példaként, amelyek a Stanford University elsőéves színesbőrű hallgatói ellen irányulnak. A példa első hozzászólója szerint:

„LeVon, ha nehéznek találod az itteni egyetemi órákat, tudd, hogy az nem a te hibád. Mindössze arról van szó, hogy a megerősítő intézkedés bomlasztó politikájának kedvezményezettje vagy, amely nem megfelelő képzéssel, felkészültséggel és tehetséggel rendelkező fekete hallgatókat ehhez hasonlóan magas követelményeket támaztó oktatási intézménybe helyez. A politika egalitárius célkitűzése jó szándékú, azonban alapvetően téves, figyelemmel arra, hogy az alkalmassági vizsgálatok alapján az afrikai-amerikai hallgatók szinte kivétel nélkül az átlag alatt teljesítenek, még a szociogazdasági különbségek korrigálása esetén is. Az igazság az, hogy nem itt van a helyed, az egyetemi éveid pedig hosszadalmas és folyamatos lecsúszást jelentenek majd.”

A második hozzászóló csak annyit mond, hogy „Felejts már el, dzsungelnyuszi!”

Első pillantásra az első kijelentés együtt érző és indokolt gondolatmenetnek tűnhet, valójában rasszista és rendkívül kegyetlen. A jóindulatú egyetemi és munkahelyi etikai szabályok azonban valószínűleg csak a második kijelentésre csapnának le. Tegyük fel, hogy mindkét megjegyzést egy online fórumon, például a Facebookon teszik közzé. Ebben az esetben is valószínűnek látszik, hogy csupán az utóbbi kijelentés vonná magára a hatóságok figyelmét. A kifinomultabban fogalmazó és jobb szociális készségekkel rendelkező beszélő effajta privilegizálása kapcsán ismét felvetődhet a belső kirekesztésnek és a „szenvtelen, ésszerű, bizonyítékra támaszkodó” beszélő privilegizálásának Young-féle kritikája.

²⁵ A szemtől szembeni sértés még a véleménynyilvánítást legszélesebb körben védő nyugati liberális demokráciákban sem élvezett alkotmányos oltalmat. A *Chaplinsky v. New Hampshire* 315 US 568 (1942) ügyben a rendőrkapitány „istenverte zsarolóinak” és „fasisztának” nevezése „támadó kifejezésnek” minősült, és túlmutatott a gondolatok kifejtése „lényegi mondanójának” követelményén. Álláspontom szerint tisztán politikai megszólalásként fogva fel Chaplinsky szavait, azok – jóllehet durvák voltak – mégis igényt tarthattak volna bizonyos fokú alkotmányos oltalomra, és nem kellett volna büntetést kiszabni miattuk (feltéve, hogy azok vélhetően nem okoztak a békére közvetlen és fenyegető veszélyt). Nem vagyok meggyőződve arról, hogy az ilyen szemtől szembeni sértés automatikusan túlmutatná az alkotmányos oltalom korlátain, tekintet nélkül annak adott kontextusára.

²⁶ Henry L. GATES, JR.: Let them talk. 37 *New Republic* (1993) 45.

Korábban bemutattam, hogy az Első Alkotmánykiegészítés Post-féle értelmezése lehetővé teszi az állam számára, hogy egyes kijelentéseket a nyilvános diskurzusból kizárjon, amennyiben azokat „kényszerítőnek, tolakodónak vagy az egyén személyazonosságát vagy szabadságát más módon sértőnek tekinti vagy érzékeli”.²⁷ E gondolatmenet szerint az utóbbi megjegyzést tevő személy büntetőjogi megtorlásra számíthat, mivel – rendes esetben – a közösség többsége (nem rasszista) önazonossága és a kulturált viselkedés mércéje elleni támadásként értékeli a hozzászólást. A többség érzékenységéből levezetett udvariassági mércék minden közösségben azt eredményezik, hogy a megengedett megnyilvánulások határait a szociális interakció azon meghatározó formáira korlátozzák, amelyeket az elitek könnyedén formálhatnak saját érdekeik szerint. Kevésbé egyértelmű azonban, hogy az első megjegyzés is összeférhetetlen lenne a közösség meghatározó kulturált viselkedésre vonatkozó normáival, így annak – Post szerint – mentesülnie kell a szankciók alól.

A Twitter közösségi médiaplatform kimondja, hogy – az elfogadható használatra vonatkozó szabályokon túlmenően (pl. személyek elleni konkrét erőszakkal való fenyegetés tilalma, célzott zaklatás tilalma, obszcén vagy pornográf képek profilképként, fejlécként vagy háttérként való használatának tilalma, magánjellegű információ közzétételének tilalma) – minden felhasználó felelősséggel tartozik az általa közzétett tartalomért, a társaság pedig „nem követi aktívan figyelemmel és nem cenzúrázza a felhasználói tartalmakat”.²⁸ A Twitter részben „közösségére” hagyatkozik abban, hogy a felhasználók jelezzék a visszaéléseket annak a „bizalmat és biztonságot fenntartó” csapatai felé. A „bűncselekménynek tűnő” online megnyilvánulások esetén a társaság más eljárási szabályok alapján együttműködik a rendőrséggel.²⁹ Az ilyen jellegű közlések pusztán mennyiségéből is következik, hogy csupán ezek töredéke esetében indul büntetőeljárás. A Facebook szintén a „közösségi” mércékre hagyatkozik (pontosabban a saját mércéjére azaz kapcsolatban, hogy mi minősül elfogadható, illetve elfogadhatatlan használatnak), amelyek alapján a felhasználók többek között nem fenyegethetnek vagy zaklathatnak másokat. A Twitterrel összevetve azonban a Facebook felhasználói lényegesen nagyobb ellenőrzést gyakorolhatnak az interakcióban álló „barátok” felett, az adatvédelmi beállítások között pedig ki tudják zárni az ellenséges felhasználókkal való kapcsolattartás lehetőségét, illetve e személyeket megakadályozhatják a bejegyzések megtekintésében. A felhasználók emellett értesíthetik a Facebookot a sérelmezett megjegyzésekről és zaklatásról. A társaság szerint ez a bejelentésen és rendezésen alapuló megoldás sikeresen ösztönzi a felhasználókat arra, hogy bizonyos bejegyzések (pl. a felhasználóról készült fénykép) eltávolítására kérjenek másokat.³⁰

Rowbottom szerint a rendfenntartó szerveknek elnézőbbnek kellene lenniük az általa „alacsony szintűnek” tekintett hozzászólókkal – azaz az informális helyzetekben (ebédlőasztal-

²⁷ Robert POST: The Constitutional Concept of Public Discourse: Outrageous Opinion, Democratic Deliberation and *Hustler Magazine v. Falwell*. 103 *Harvard Law Review* (1990) 601, 642.

²⁸ <https://support.twitter.com/articles/18311-the-twitter-rules>.

²⁹ Sinéad McSweeney, a Twitter Európáért, Közel-Keletért és Afrikáért felelős közpolitikai igazgatójának vallomása, Lordok Háza, kommunikációs ügyekkel foglalkozó bizottság (2014/15), a 2014–2015-ös ülészak első jelentése, *Social media and criminal*. HL Paper 57. London, The Stationery Office, QQ 25–37.

³⁰ Simon Milner, a Facebook Európáért, Közel-Keletért és Afrikáért felelős szabályozási igazgatójának vallomása, *ibid.*

nál, telefonon, pubban) folytatott beszélgetések digitális megfelelőiben részt vevő személyekkel, hiszen ilyen helyzetekben az emberek jellemzően nem sokat foglalkoznak a mondanivalójuk esetleges veszélyeivel, a mondanivaló tartalma általában spontánul alakul, célközönsége pedig jellemzően kisebb, a közvetlen környezet közössége.³¹ Az „alacsony szintű” megnyilvánulásokkal szemben a „magas szintűek” a tömegmédiában jelennek meg, és jellemzően háttérkutatókat követően professzionálisan képzett műsorszolgáltatók és újságírók készítik tömegfogyasztás céljából. E tartalmakat általában gondos előkészítés és kutatás alapján készítik el, a házon belüli jogászok bármikor igénybe vehető támogatásával. A valóságban persze nem válik el ilyen élesen e két kategória, hiszen például a nézők/olvasók véleményét egyre több esetben használják fel kommentárként, többek között a professzionális szintű újságcikkekre reagáló hírportálok. Rowbottom felosztásának célja, hogy kiegészítse – nem pedig kikezdje – az értékesnek (politikai véleménynyilvánítás) és kevésbé értékesnek (reklám, művészi vagy obszcén önkifejezés) tartott megnyilvánulások között meglévő hagyományos különbségtételt. Az egyes megnyilvánulások így két, egymást metsző tengely mentén helyezhetők el, és lehetnek (a) értékes és kevésbé értékes, illetve (b) magas szintű és alacsony szintű megnyilvánulások. Így a megnyilvánulások négyféle kategóriája: (i) értékes/magas szintű; (ii) értékes/alacsony szintű; (iii) kevésbé értékes/magas szintű, valamint (iv) kevésbé értékes/alacsony szintű. Tartalmukat tekintve nyilvánvaló, hogy az első két csoport tart igényt a legmagasabb fokú védelemre. Itt ugyanakkor némi elmaradásra számíthatunk az értékes/alacsony szintű megnyilvánulások esetében, amelyeket nem hivatásos újságírók belső jogászok segítségével készítene, akik hozzá kívánnak járulni a politikai vitákhoz. Rágalmazási ügyekben például a „felelős újságírás” mércéjének politikai kérdésekkel foglalkozó amatőr bloggerekre való alkalmazása bénító hatással lehet az amatőr újságírókra, és a peres eljárástól való félelem esetleg megfosztja a közbeszédet számos, nem hivatásos újságírók által írt hozzászólástól és véleménytől. A közösségi médiaplatform- és az internetszolgáltatók cenzúrázásra való hajlama miatt vélhetően egyébként is számos elfogult anyag elérhetetlenné válik, miután e szervezetek az értesítésüket követően ilyen jellegű óvintézkedéseket hoznak. Ez komoly problémát jelent a vitatható és nem népszerű megnyilvánulási formák tekintetében.

Rowbottom cikkének igen fontos célja, hogy *valamiféle* alkotmányos/jogi védelmet igényeljen a (iv) csoportba tartozó, kevésbé értékes vagy alacsony szintű megnyilvánulások számára, elismerve ugyanakkor annak szükségességét, hogy megelőzzék vagy korlátozzák az egyes megnyilvánulások által okozott esetleges sérelmet. A digitális kommunikáció jelentős része³²

³¹ Jacob ROWBOTTOM: To Rant, Vent and Converse: Protecting Low Level Digital Speech. 71 *Cambridge Law Journal* (2012) 355, 371. Ennek következtében kevésbé megbocsátók vagyunk a professzionális módon készített és kutatással megalapozott médiatartalmak tekintetében – e hozzáállás következhet akár az Egyezmény 10. cikke (2) bekezdésében használt „kötelezettségekkel és felelősséggel” fordulatból, még akkor is, ha a szöveg e fordulatot nem korlátozza a tömegmédiára. L. *Erdogdu & Ince v. Turkey* (2002) 34 EHRR 50, kiemelve, hogy a bíróság feszültség és konfliktus idején különös jelentőséget tulajdonít az újságírói felelősség fogalmának; l. még: *Bladet Tromsø & Stensaas v. Norvegia* (2000) 29 EHRR 125.

³² Jelentős mennyiségben található professzionális minőségű és értékesnek tekinthető anyag a közösségi médiában (aktuális ügyek, politikai témák általában), csakúgy, mint kevésbé értékes, nem politikai vonatkozású anyagok is (hírességekről szóló pletykák, divat, sport).

a Rowbottom által meghatározott kevésbé értékes és alacsony szintű megnyilvánulás kategóriájába tartozik. Az Egyesült Királyságban a rendőrség és az ügyészség látókörébe került ügyek többségében kiemelt helyen szerepelnek a kevésbé értékes és alacsony szintű megnyilvánulások, például erőszakkal fenyegetés, zaklatás, szekálás, valamint a lentebb tárgyalandó ún. bosszúpornó. Ahogyan korábban leszögeztem, e tanulmány középpontjában elsősorban a demokratikus önkormányzásban való részvétel szempontjából releváns digitális megnyilvánulások állnak (azaz Rowbottom felosztása szerint az értékes és alacsony szintű megnyilvánulások). Természetesen nem könnyű az egyes megnyilvánulásokat pontosan elhelyezni az értékes és a kevésbé értékes közötti spektrumon, ahogy az sem egyértelmű, hogy Rowbottom miként javasolja az ilyen értelmű különbségtétel alkalmazását. Vegyük például a mélységesen nőgyűlölő, halállal és nemi erőszakkal fenyegetőző tweeteket, amelyeket több Twitter-felhasználó küldött amelletts kampányoló nőknek, hogy Jane Austen képe legyen látható a tízfontos angol bankjegyen. E megjegyzések miatt tíz év börtönbüntetésre ítélték őket, amiért – a kommunikációról szóló 2003. évi törvény 127. §-át megsértve – „félelemkeltő üzeneteket” küldtek nyilvános kommunikációs rendszeren keresztül. Teljesen érthető, hogy e megszólalók kevés, vagy éppen semennyi együttérzésre nem tarthatnak igényt.³³ Az üzeneteik komoly aggodalmat keltettek az áldozatokban. Ugyanakkor – bármilyen kellemetlen legyen is belegondolni – nem túlzás azzal érvelni, hogy a vádlottak által küldött durva üzenetek fontos politikai tartalmat hordoztak, amivel kritizálták a tapasztalni vélt „politikai korrektség” azon formáját, amellyel egy állami intézmény – a Bank of England – egy női irodalmi személyiség értékét hangsúlyozza. Legalábbis bizonyos mértékű politikai véleménynyilvánítás történhetett ebben az ügyben, amely a más, erőszakkal való egyszerű fenyegetést érintő ügyekből hiányzott. A fentiek alapján a kommunikációról szóló 2003. évi törvény 127. §-át – az emberi jogokról szóló törvény rendelkezéseinek megfelelően – szűkítő módon kellene értelmezni, hogy némi teret biztosítson a meggondolatlanul, egy egérkattintással közzétett heves, durván megfogalmazott kirohanásoknak, feltéve, hogy (i) a célszemély nem tapasztalt konkrét és valós fenyegetést, vagy – alternatív és még inkább ellentmondásos lehetőségként – (ii) az ilyen fenyegetés tapasztalása esetén az elkövető ténylegesen nem jelentett hihető fenyegetést a célszemély biztonságára nézvést. A fenti ügyekben felmerült „fenyegető” tweetek konkrét körülményei ismeretének hiányában nem könnyű megállapítani, hogy az említett szűkítő értelmezés elegendő lett volna-e a büntetőjogi felelősségre vonás elkerüléséhez. Egyértelműbb helyzetnek látszik a *Chambers*-ügy, amelyben a nyilvános repülőter bezárásával kapcsolatban megfogalmazott kritika kétségtelenül közérdekű kérdésre vonatkozik, és – első ránézésre – bizonyos fokú, az emberi jogokról szóló törvény szerinti szűkítő értelmezésen alapuló védelemre tarthat igényt.

A közvetlen fenyegetések kategóriája mellett léteznek olyan kijelentések is, amelyek politikai vitatémákról fejeznek ki gyűlölködő vagy sértő véleményt, és amelyek kérdéseket vetnek fel

---

³³ Két konkrét ügy: Peter Nunn 2014-ben 18 hetes börtönbüntetést kapott, amiért egy munkáspárti képviselőnőnek félelemkeltő, nemi erőszakkal fenyegető tweeteket küldött, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-29411031>; Isabel Sorley-t (12 hét) és John Nimmót (8 hét) a Caroline Criado-Pereznek 2014 januárjában küldött tweetjeik miatt ítélték el, <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/jan/24/two-jailed-Twitter-abuse-feminist-campaigner>.

a megnyilvánulás értékét figyelembe vevő spektrumon található helyükkel kapcsolatban. Azher Ahmed például az alábbi bejegyzést tette közzé a Facebookon, reagálva hat Afganisztánban szolgáló brit katona halálhírére:

„Mindenki, aki a katonák halála miatt rinyál! Mi van a brutálisan lemészárolt ártatlan családokkal... A megerőszkolt nőkkel... A feldarabolt gyerekekkel...? A ti ellenségeitek a tálibok voltak, nem pedig az ártatlanul bántott családok. Minden katona DÖGÖLJÖN MEG és jusson POKOLRA! MOCSKOS ROHADÉK SZARHÁZIAK! Ha bajotok van, sírjatok a katonáitok sírjánál, és kívánjátok őket pokolra, mert ott a helyük.”

Letartóztatása idején egy yorkshire-i rendőrszövívő azt mondta, hogy Ahmed „nem túl noman fejezte ki magát, ezzel hozott bajt a fejére”.³⁴ Ahmedet 2012 októberében 240 óra közmunkára ítélték „súlyosan sértő” megjegyzések közzétételéért a kommunikációról szóló törvény 127. §-a alapján. Egyes média hírek szerint azért kerülhetett el a börtönbüntetést, mert a bejegyzést hamar eltávolította, és megpróbált bocsánatot kérni az elesett brit katonákat gyászoló családtagoknak okozott fájdalomért.³⁵ Tegyük fel azonban, hogy az elkövető választékosabban fogalmazó bejegyzésében azt írja, hogy aggasztónak találja az elesett brit katonákat gyászoló képmutatását, akik szó nélkül elmennek a rajtuk kívül álló okokból eredő konfliktusokban súlyos személyes traumákat átélő és veszteségeket elszenvedő ártatlan családokat érő megpróbáltatások mellett. Amint azt a rendőrségi szövívőnek tulajdonított idézet is megerősíti, Ahmed szavainak hangvétele (és a kifinomultság hiánya) – röviden kulturálatlansága – miatt került a rendőrség látókörébe. Ha úgy döntött, vagy képes lett volna választékosabban fogalmazni, valószínűleg nem került volna sor büntetőeljárásra. Összehasonlításképpen érdemes megjegyezni, hogy az amerikai jogban az erőszakkal/rendhőborítással való fenyegetés közvetett jellege okán az Első Alkotmánykiegészítés oltalma alá tartozhat, ha a megnyilvánulás tartalma tisztán politikai jellegű. Ez történt a *Hess v. Indiana* ügyben például, ahol „a kibaszott utcákat majd később foglaljuk el” kijelentés Bloomingtonban, az Indiana University kampuszán hangzott el a vietnámi háború elleni tüntetések alatt.³⁶ A *Hess*-ügyben bemutatott fajtájú megnyilvánulások védelmének értékét a későbbiekben részletesen tárgyalom. Az azonban már most is látható, hogy a Hess által használt nyelvezet durvasága nem vezetett az alkotmányos védelem megvonásához. Valóban helyesnek tűnik alkotmányosan is elismerni a beszélő arra vonatkozó döntését, hogy szóválasztásával erős érzelmi hatást keltsen, és ezzel is növelje az üzenet hatását.³⁷

³⁴ <http://www.theguardian.com/commentisfree/libertycentral/2012/mar/15/azhar-ahmed-treason-army-facebook-comments>.

³⁵ <http://www.independent.co.uk/voices/comment/azhar-ahmed-a-tasteless-facebook-update-and-more-evidence-of-britains-terrifying-new-censorship-8204212.html>.

³⁶ *Hess v. Indiana* 414 US 105 (1973). A *Hess*-ügyben használt védekezés eredetével kapcsolatban l. a *Brandenburg v. Ohio* 395 US 444 (1969) ügyet.

³⁷ L. a bíróság álláspontját kifejező Harlan bíró szavait a *Cohen v. California ügyben* [403 US 15 (1971) 26]: „Valójában, szavakat egyaránt gyakran választunk azok érzelmi és kognitív erejüknél fogva. Nem tudunk egyetérteni azzal, hogy az egyéni megnyilvánulás kognitív tartalmát óvó alkotmány ne venné figyelembe annak emocionális jelentőségét is, amely tulajdonképpen a kommunikálni kívánt üzenetnek akár a legfontosabb eleme is lehet.”

4. A névtelen online kommunikáció alkotmányos értéke – az amerikai és a brit hozzáállás összehasonlítása

Ahogy fentebb már említettem, sokan úgy vélik, hogy a névtelen kommunikáció ösztönzi az agresszív, kulturálatlan megnyilvánulási formákat, továbbá racionálisabb és körültekintőbb véleménycsere-t tesz lehetővé az, ha a résztvevők előre tudják, hogy kommunikációs aktusaikhoz a valódi személyazonosságuk kapcsolódik. Mindenekelőtt azonban felmerül a kérdés, hogy valójában mennyire egyszerű névtelenné maradni az interneten. Számos oldal azonosító adatok megadását várja el a regisztráló felhasználóktól, még akkor is, ha a felhasználó nyilvános bejegyzéseihez kapcsoló neve nyilvánvalóan álnév. Ilyen esetekben a kérdés arra vonatkozik, hogy mennyire is egyszerű *regisztráció céljából* hamis személyazonosságot létrehozni. A webhely- és internetszolgáltatók sokszor együttműködnek a rendőrséggel és a bíróságokkal, és átadják nekik a bűncselekménnyel vagy jogsértéssel vádolt személyek regisztrációs adatait.

A trollkodással, kiberszekálással és a más agresszív vagy fenyegető internetes magatartásokkal kapcsolatban rendelkezésre álló bizonyítékok nem teszik egyértelművé, hogy a névtelenség valóban ösztönözné a kulturálatlan viselkedést.³⁸ A Davis által 2005-ben az Egyesült Államokban közzétett tanulmány szerint sértően megfogalmazott személyes támadásokat azonos valószínűséggel követnek el magukat nem anonimizáló, illetve hamis személyazonosságot használó személyek.³⁹ Már jóval az elektronikus kommunikáció korszaka előtt egyetemisták adatainak vizsgálatával ugyanakkor kimutatták, hogy a csoporthoz tartozó személyek körében nagyobb valószínűséggel kerül sor antiszociális megnyilvánulásokra, amikor a csoport tagjai névtelenül nyilatkozhatnak.⁴⁰ Robert Putnam a *Bowling Alone*-ban amellet érvel, hogy esetleg arról van szó, hogy a nyugati liberális demokráciák polgárainak életét már jó ideje (az internet megjelenését megelőzően is) a családtól, szomszédságtól, kampánycsoportoktól és a társadalmi struktúráktól való fokozódó eltávolodás érzete jellemzi, amelyek korábban valódi – nem csupán virtuális – közösséget formáltak az emberek között.⁴¹ E megközelítésben a névtelen elektronikus kommunikáció nem oka az antiszociális megnyilvánulásoknak, sokkal inkább pusztán a legújabb lehetséges eszközünk, amellyel kifejezhetjük a másoktól való eltávolodásunkat.

A névtelenségbe burkolózó és antiszociális megnyilvánulásokat tevő személyeknek általánosságban védelmet biztosító Első Alkotmánykiegészítés kifejezetten utal arra – a függetlenségi háború előtti – időszakra, amikor a brit gyarmati uralom ellenzői gúnyirat formájában tették közzé sérelmeiket. A Legfelső Bíróság 1960-ban a *Talley v. California* ügyben egy Los Angeles-i városi rendelet alapján hozott marasztaló ítéletet vizsgált felül, amely mindenhol és minden körülmények között tiltotta

³⁸ Toni M. MASSARO – Robin STRYKER: Freedom of Speech, Liberal Democracy, and Emerging Evidence on Civility and Effective Democratic Engagement. 54 *Arizona Law Review* (2012) 375, 419–420.

³⁹ Richard DAVIS: *Politics Online: Blogs, Chatrooms, and Discussion Groups in American Democracy*. New York, Routledge, 2005.

⁴⁰ Eugene W. MATHES – Thomas A. GUEST: Anonymity and Group Social Behaviour. 100(2) *Journal of Social Psychology* (1976) 257.

⁴¹ Robert D. PUTNAM: *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon & Schuster, 2000.

„az olyan szórólapok terjesztését, amelyek a borítón vagy fedőlapon nem tüntetik fel (a) az írott, összeállított vagy már létrehozott szórólapot kinyomtató személy nevét és címét, valamint (b) a szórólap terjesztésére megbízást adó személy nevét és címét.”⁴²

Akkoriban több tagállam vezetett be a szerzők, kiadók és forgalmazók nevének és címének feltüntetésére vonatkozó jogszabályokat. A kérelmező szórólapja meghatározott vállalkozások bojkottjára szólította fel a nyilvánosságot, mivel azok nem voltak hajlandók egyenlő munkavállalási lehetőségeket biztosítani a nem fehérbőrű személyek számára. Az ügyben eljáró Black bíró megjegyezte, hogy a forradalom előtt Amerikában a „legkonstruktívabb” célokra használták fel a névtelenség lehetőségét.⁴³ A nyomdászok, szerzők és terjesztők azonosítását előíró angol nyomdászabályok végrehajtása például azt a célt szolgálta, hogy megakadályozza az államelenes írományok terjesztését.⁴⁴ A gyarmati időszakot követően föderalista⁴⁵ és antiföderalista⁴⁶ szerzők egyaránt, jellemzően névtelenségbe burkolózva szóltak hozzá a kor politikai vitáihoz. A Los Angeles-i rendelet előírásai messze túlmutattak a megtevesztő reklámtevékenység és csalárd kommunikáció körén, és kiterjedtek egyes politikai megnyilvánulásokra is, köztük a kérelmező szórólapjára. Következésképpen a jogszabály szövege – noha a jogalkotó szándéka szerint csupán a megnyilvánulások szűkebb körére terjed ki – alkotmányos oltalom alatt álló véleménynyilvánítást kriminalizált, következtésképpen túlságosan széles körben volt alkalmazandó.⁴⁷

A politikai véleménynyilvánításon túlmenően a bíróság a *Talley*-ügyben megerősítette, hogy a névtelenül közzétett munkák előbbre vitték az emberi kultúrát. Ezt az álláspontot a bíróság a közelmúltban a *McIntyre v. Ohio Elections Commission* ügyben erősítette meg, megjegyezve, hogy a klasszikus irodalom legnagyobbjai Voltaire-től George Elioton át Mark Twainig, csak hogy néhányat említsünk, álnevet használtak.⁴⁸ Az adatok feltüntetésére vonatkozó követelmények segíthetnek a közönségnek, hogy az egyes művek minőségével és jelentőségével kapcsolatos általános következtetést vonjon le, a *McIntyre*-ügyben a bíróság úgy vélte, hogy az anonim irodalmi művek közkinccsé válásához fűződő közérdek messze meghaladta a személyazonosság feltüntetését mint a közzététel feltételét meghatározó követelményhez fűződő versengő közérdeket. A bíróság szerint az értékelés minősége a szerző személyazonosságának elfedésével javulhat is, utalva a joghallgatók dolgozatainak névtelen javításán alapuló „elterjedt” gyakorlatra, amely kizárja a hallgatók személyes ismeretéből származó elfogultság lehetőségét.

⁴² *Talley v. California* 362 US 60 (1960).

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo., 64–65. Black például említi az 1770-ben megjelent *Letters of Junius* című munkát, amely a következő szavakkal panaszkodik a gyűlölt teaadó miatt: „Mi más is lehetne, mint egy spekulatív jog gyűlöletes és céltalan gyakorlása, az amerikaiak rabszolga módra való megbélyegzése, anélkül, hogy az uraik hasznára válna?” Isaac KIMBER – Edward KIMBER (szerk.): 39 *The London Magazine, or, Gentleman's Monthly Intelligencer* (1770) 299.

⁴⁵ L. például a Publius álnév alatt megjelent *A föderalista* című munkát. A kötetet több szerző munkái alkotják – köztük Alexander Hamiltoné, John Jayé és James Madisoné –, akik mind egy-egy tanulmányt írtak a kötetbe.

⁴⁶ Az antiföderalista mozgalom legfontosabb pamfletírói használták például a Cato, a Centinel és a Brutus álnéveket, akiket később George Clintonnal, Samuel Bryannel és Robert Yatesszel azonosítottak.

⁴⁷ L. még Harlan bíró különvéleményét a *Talley v. California* (42. lj.) ügyben, 66–67.

⁴⁸ *McIntyre v. Ohio Elections Commission* 514 US 334 (1995).

A személyazonosság felfedésének követelménye a kiadvány tartalmára vonatkozó jogszabályi előírás bevezetésének felel meg, és mint ilyen, alkotmányosan kizárólag a legszükségesebb körülmények között elfogadható.

A *McIntyre*-ügy a kérelmező politikai véleménynyilvánítására vonatkozott, akit az ohioi választási bizottság megbírságot azért, mert – a tagállam választási előírásaival ellentétben – nem azonosította magát a szórólapon szerzőjeként. A kérelmező egy népszavazás útján eldöntendő új iskolai adó bevezetését ellenző szórólapot írt és adott ki. A bizottság álláspontja szerint az adatközlés jogszabályi követelménye a csalárd és rágalmozó állítások közzétételének megelőzése és a választmányi testület megfelelő tájékoztatása céljából volt szükséges, a Legfelső Bíróság többsége azonban úgy vélte, hogy a politikai véleménynyilvánítás korlátozása nem volt kellően szűken megfogalmazva ahhoz, hogy a kényszerítő államérdekeknek kedvezzen. A megszólalók hozzájárulásának alaposabb értékelése céljából a népszavazáson részt vevő választók tájékoztatására irányuló törekvéshez nem járul hozzá a szerző megnevezésének követelménye, ha a szerző korábban ismeretlen volt a nagyközönség előtt. A rendelet előírásai túlmutattak továbbá annak szándékolt célján, hogy a választási időszak alatt kizárják a csalárd és rágalmozó megnyilvánulások közzétételét – aminek választási időszak alatti kiemelt jelentőségével egyébként a bíróság is egyetértett –, mivel azok hatálya kiterjedt a bármilyen választás vagy népszavazás előtt hónapokkal, nem jelölt vagy párttámogató – például *McIntyre* asszony – által közzétett, nem rágalmozó jellegű és nem félrevezető szórólapokra is. Ohio állam nem tudta bizonyítani, hogy a névtelen választási megnyilvánulásokkal kapcsolatos visszaélések visszaszorításához fűződő jogos érdeke indokolta volna a politikai vitához való névtelen hozzájárulás általános tilalmának alkalmazását. *Stevens* bíró véleménye szerint nehéz lenne az Ohio állam által alkalmazott otromba megközelítésben rejlő veszélyek szemléltetésére az adott ügyben felmerült tényállásnál jobb példát találni.⁴⁹

A *Talley*- és a *McIntyre*-ügy online véleménynyilvánításra való alkalmazásáról még döntenie kell a Legfelső Bíróságnak, ám a 9. kerületi fellebbviteli bíróság 2010-ben már megállapította, hogy a kereskedelmi kommunikációt folytató névtelen hozzászólók az Első Alkotmánykiegészítés alapján korlátozottabb oltalomban részesülnek, mint politikai kérdésben véleményt nyilvánító társaik. A *re Anonymous Online Speakers* ügyben egy kozmetikai és táplálkozási termékeket forgalmazó társaság (a *Quixtar*) és egy üzleti képzést nyújtó vállalkozás (a *Team*) hosszú ideje folyó és igen elmérgesedett vitája jutott Nevada állam fellebbviteli bírósága elé, amelyben a forgalmazó cég azt követelte, hogy a *Team* egyik munkavállalója nevezze meg azt az öt munkatársát, akik állítólag becsmérlő megjegyzéseket tettek közzé az interneten a *Quixtar*-tal kapcsolatban.⁵⁰ A fellebbviteli bíróság a *McIntyre*-ügyben hozott ítéletet követve a véleménynyilvánításnak biztosított védelem fokát nem csupán azon az alapon vizsgálta, hogy annak közzétételéhez a legújabb technológiát alkalmazták,⁵¹ így a bíróság a közlést korlátozottabb mértékű alkotmányos oltalmat igénylő, kereskedelmi célú kommunikációnak minősítette.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Az *Anonymous Online Speakers v. US District Court for the District of Nevada* ügyben hozott ítélet elérhető itt: <http://cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2010/07/12/09-71265.pdf>, No. 09-71265, 2010. július 12.

⁵¹ *McIntyre* ezzel kapcsolatban a *Reno v. ACLU* ügyet követi, 521 US 844, 870 (1997).

A polgári peres eljárásban az információ átadására vonatkozó megfelelő mérce alkalmazásakor a névtelen közlés értékét kellett mérlegelni a „felelőtlen, rosszindulatú és ártalmas kommunikáció súlyos veszélyével” szemben, figyelembe véve a mérlegelés számára kontextust biztosító konkrét körülményeket. A tényállás alapján a mérlegelés eredményeként fel kellett tártani a Team egyes munkavállalóinak személyazonosságát.⁵² Más ügyekben két kapcsolódó aggály merülhet fel azal kapcsolatban, hogy a felperes egy névtelen bejegyzés közzétevője regisztrációs adatainak és/vagy IP-címének átadását követeli az internetszolgáltatótól vagy a webhely kezelőjétől: egyrészt, a névtelenül véleményt nyilvánító személynek az eljárás e szakaszában nincs lehetősége tiltakozni az ellen, hogy a személyazonosságát a lehetséges felperes előtt feltárják, másrészt jogi személyek és más hatalommal rendelkező felperesek elsődlegesen nem azért törekednek megismerni a bejegyzést közzétevő személyek személyazonosságát, hogy kártérítés iránti peres eljárást indítsanak, hanem stratégiai megfontolásokból – főleg azért, hogy a kritikus hangokat elhallgattassák (ezt a módszert az Egyesült Államokban „SLAPP-eljárásnak”, azaz a nyilvános részvétel megakadályozására irányuló stratégiai pereskedésnek – *strategic law suits against public participation* – nevezik).⁵³

Nemzeti szempontból a névtelen amatőr újságírók demokráciát erősítő szerepe elismerésének kiábrándító hiánya egyértelmű abban a polgári ügyben, amelyben Eady bíró elutasított egy ideiglenes intézkedés iránti kérelmet, amely megakadályozta volna, hogy a *Times* újság felfedje egy anonim blogger – egyben sorállományú rendőrtiszt – személyazonosságát az *Author of a Blog v. Times Newspapers* ügyben.⁵⁴ Ironikus módon a kérelem elutasítását kimondó határozat célja a média információ közzétételére vonatkozó jogának védelme volt. Eady bíró elméletileg nem kellően megalapozott és nyilvánvalóan médiaszabadság-párti határozata rendkívül szűklátókörű módon tekint a 10. cikkben meghatározott szabadságok előnyére, ami hosszabb távon károsnak bizonyul majd a politikai kérdésekben állást foglaló bloggereknek, a demokratikus önkormányzatoknak és az elitek ellenőrzésének. További és alapos vizsgálatot érdemel az is, hogy a Murdoch-tulajdonú újságok milyen bénító szerepet játszanak az aktív, tájékozott önkormányzás ügyének aláásásában.⁵⁵ Utolsó előzetes megjegyzésként érdemes szóvá tenni, hogy – bár Eady bíró az eljárás időpontjában erről nem tudott, a *Leveson*-vizsgálat megállapítása szerint – az újság a blogger személyazonosságát annak Gmail-fiókjának feltörése révén fedezte fel.⁵⁶ Az ideiglenes intézkedés iránti kérelem idején a *Times* jogászai tévesen (bár ártatlanul) azt

⁵² Elemzését I. Mallory ALLEN: Ninth Circuit Unmasks Anonymous Internet Users and Lowers the Bar on Disclosure of Online Speakers. 7 *Washington Journal of Law, Technology, and Arts* (2011) 75; Musetta DURKEE: The Truth Can Catch the Lie: The Flawed Understanding of Online Speech in *In Re Anonymous Online Speakers*. 26 *Berkeley Technology Law Journal* (2011) 773.

⁵³ Sophia QASIR: Anonymity in Cyberspace: Judicial and Legislative Regulations. 81 *Fordham Law Review* (2013) 3651, 3673–3679.

⁵⁴ *Author of a Blog v. Times Newspapers* [2009] EWHC 1358.

⁵⁵ E tekintetben I. Jean Seaton kritikus cikkét: <http://www.theguardian.com/media/organgrinder/2009/jun/17/nightjack-blog-times-silenced>, amelyben kifejti, hogy a *Times* lépései megingatták a közhivatalt ellátó személyek feletti tájékozott ellenőrzés gyakorlásának indokát.

⁵⁶ A fiókhoz hozzáférő riportert – Patrick Fostert – később elbocsátották a *Times*tól, és figyelmeztetést is kapott a rendőrségtől a számítógépes visszaélésekről szóló 1990. évi törvény 1. §-ának állítólagos megsértése miatt. A blogger, Richard Horton 42 500 font összegű kártérítést kapott, és 2012-ben a Murdoch-tulajdonban álló újság nyilvánosan bocsánatot kért tőle, <http://www.theguardian.com/media/2012/oct/08/nightjack-blogger-payout-times-publisher>.

állították, hogy a blogger személyazonosságát már nyilvánosságra jutott dokumentumokban található információk alapján tudták megállapítani. A per középpontjában a Nightjack nevet használó blogger állt. A blog hasábjain az olvasók belülről ismerhették meg a modern rendfenntartás működését, amely kiábrándító részletességgel – távol a televíziós műsorok kitalált világától – mutatta be a rendőrtisztek napi munkáját. Egyes bejegyzések nyíltan kritizálták a politikusokat.⁵⁷ A blogot 2009-ben Orwell-díjjal jutalmazták online politikai írás kategóriában.

Az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elutasítása tekintetében Eady bíró indokolása a következőképp foglalható össze. A kérelmezőnek azt kellett bizonyítania, hogy az Európai Egyezmény 8. cikke alapján ésszerűen számíthatott a magánélethez való jogának tiszteletben tartására az alperes által közzétenni kívánt információval összefüggésben (1. lépés), és – feltéve, hogy a kérelmező az 1. lépést sikeresen teljesítette – hogy nem merült fel a magánélethez való joggal összefüggő ésszerű várakozásait felülmúló és a szólásszabadság érvényesítéséhez kapcsolódó közérdek (2. lépés). Az 1. lépés tekintetében Eady bíró megállapította, hogy azok a korábbi ügyek, amelyek tekintetében a bíróság elismerte a magánélethez való jog tiszteletben tartásához fűződő ésszerű várakozás fennállását, jellemzően szexuális kapcsolatokra, testi és lelki egészségre, pénzügyi helyzetre és házi vagy családi megállapodásokra vonatkozó információkat érintettek.⁵⁸ Korábban még nem merült fel olyan ügy, amelyben egy nevével nem fedő blogger a 8. cikkre hivatkozva próbálta volna megakadályozni személyazonosságának nyilvánossá válását. Ez valóban igaz volt, azonban Eady bíró e tekintetben nem tért ki arra, hogy a bíróságok 2009 előtt lényegében soha nem foglalkoztak bloggerekkel érintő ügyekkel, így a névtelen blogger 8. cikk szerinti jogainak elismerését megerősítő precedens létének valószínűsége igen alacsony volt. Természetesen semmi akadálya nem lett volna annak, hogy az Eady bíró legyen az első bíró, aki a 8. cikk szerinti védelem körét kiterjeszti a névtelenségbe burkolózó bloggerekre is, így fontos közelebről is megvizsgálni Eady álláspontját annak megértéséhez, hogy ezt miért nem akarta megtenni. Komoly figyelmet fordítottak a felsőbb bíróságnak a *Mahmood v. Galloway and another* ügyben hozott korábbi ítéletére, amelyben egy vasárnapi újság fedetten dolgozó oknyomozó újságírója nem tudta megakadályozni, hogy egy honlapon közzétegyenek két, róla készült fényképet.⁵⁹ Az egyik fényképen az újságnál levő irodájában dolgozott, amellyel kapcsolatban megállapították, hogy nem szolgálhat a magánélethez való jog tiszteletben tartása iránti igény alapjául.⁶⁰ A másik fénykép egy útlevélkép volt, amelyet munka céljára készítettek. E kép sem hordozta a magánjelleg azon szükséges jegeit, amelyek a kizárólag otthoni megtekintésre készült családi fényképek sajátjai.⁶¹ Következésképpen a bíróság megállapította, hogy az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elbírálása 1. lépésének tekintetében egyik fénykép sem tartozott a 8. cikk hatálya alá. Miként a fedett újságíróról készült fényképekről hiányzott a szükséges ma-

⁵⁷ Nightjack beszámolója az egyik esetéről: „Lee trófeaként elveszi Mike óráját és a tárcáját. A teljesség kedvéért – mi másért – még párszor rátapos Mike fejére. Úgy értem, tényleg, mi más is tenne, ha már egyszer a földön van az a fej? Mindenki ezt csinálja. A puhányság jele nem így tenni.” Idézet itt: Sam JONES: A Fair Cop: Policeman's „Perfect Blog Wins Orwell Prize” *The Guardian*, 2009. április 24.

⁵⁸ *Author of a Blog* (54. lj.) 9. bek.

⁵⁹ *Mahmood v. Galloway and another* [2006] EWHC 1286.

⁶⁰ Uo., 20. bek.

⁶¹ Uo., 18. bek.

gánjellegű információ, a blogger neve sem hordozott ilyen információkat. Eady bíró arra a következtetésre jutott, hogy a blogírás lényegében nem magán, hanem nyilvános jellegű tevékenység,⁶² így határozatában elutasította a kérelmet, mivel a kérelmező nem bizonyította, hogy ésszerűen számíthatott volna a magánélethez való joga tiszteletben tartására.

Ha Eady bíró szükségesnek tartotta volna a 2. lépéshez tartozó mérlegelést – a magánélethez való jog mérlegelését a blogger neve közzétételének engedélyezéséhez fűződő közérdekkel szemben –, úgy abban a tekintetben is a *Times* javára döntött volna. A személyazonossága felfedésének megakadályozása iránti kérelem benyújtásának célja az volt, hogy a bloggert megóvja a munkáltatója által alkalmazható fegyelmi intézkedésektől (a blog szerzőjének személyazonosságáról a felettes rendőrtisztek a *Times* hasábjairól értesültek), és elkerülje a rendőrtiszt munkatársakkal fennálló munkakapcsolat megromlását. Eady bíró szerint azonban nem a bíróság feladata annak megakadályozása, hogy a felettes *vagy* a nyilvánosság értesüljön a rendőrtiszt magatartásáról. A blogger személyazonosságának ismeretében a nyilvánosság valóban jobban meg tudná ítélni a blogger közéleti vitákhoz való hozzájárulásának értékét.⁶³ Az utóbbi állítás azonban közelebbről megvizsgálva egyáltalán nem látszik tarthatónak. A névtelen szerző által írott blog olvasói eleve tudták, hogy a blog írója egy magát meg nem nevező rendőrtiszt. Nem világos tehát, hogy Eady bíró pontosan mit gondolt, miként járulna hozzá a blog értékének nyilvános megítéléséhez az, hogy a szerzőt a *Times* X rendőrtisztként (nem pedig Y rendőrtisztként) azonosította. A blog olvasóinak túlnyomó többsége számára annak ismerete, hogy a blogot X vagy Y rendőrtiszt írja, legjobb esetben is elenyésző hatással lenne a bloggal kapcsolatos értékítéletre.⁶⁴

Az első lépésben a bíróság értékelhette, hogy az a körülmény, hogy a blogger saját elhatározásából döntött úgy, hogy személyazonosságát nem fedi fel az olvasói előtt, vajon megfelelő alapot teremtett-e a magánélethez való jog tiszteletben tartásával kapcsolatos ésszerű várakozás megállapításához. A szerző tudta, hogy a blog mások számára kellemetlen információkat tartalmaz majd, és munkáltatói megkísérelnék megakadályozni ezen információk nyilvánosságra kerülését, így névtelenségének fenntartása kulcsfontosságú volt. Ha a magánéletnek van valamilyen lényeges tartalma, akkor bizonyosan e jog részét képezi, hogy az érintett meghatározhatja a magáról mások előtt felfedni kívánt adatok körét, és bízhat abban, hogy e döntését mások a hozzászóló saját autonóm akaratából fakadó elhatározásnak tekintik. Az angol jog szerint ez az autonóm akarat kizárólag a 2. lépésben hagyható figyelmen kívül, abban az esetben, ha azt nyomós közérdek indokolja. Még ha a cél a rendőrség birtokában lévő információk nyilvánosságra jutásának megakadályozása is, ez a nyomós érdek úgy is kielégíthető, ha a bloggerrel kapcsolatban *korlátozott* információkat adnak át munkáltatói számára, anélkül, hogy egy országosan megjelenő sajtótermékben nyilvánosan felfednék a kilétét. A név nélkül közzétett blogok demokráciához való hozzájárulása elismerésével kapcsolatos vonakodást jól mutatja az a határozottság, amivel Eady bíró megállapítja a blogger személyazonossága megismeréséhez fűződő közérdek fennállását, amelynek alapján jobban megítélhető hozzájárulásának értéke. A *McIntyre*-

⁶² *Author of a Blog* (54. lj.) 11. bek.

⁶³ Uo., 28–29. bek.

⁶⁴ Ezen érvelés alátámasztásával és Eady bíró ítéletével kapcsolatos további kritikáért l. Eric BARENDT: Bad News for Bloggers. 2 *Journal of Media Law & Practice* (2009) 141.

ügyben figyelembe vett érvekhez hasonló ellenérvek ismeretének hiánya, illetve figyelmen kívül hagyása a bíró részéről olyan mulasztás volt, amelynek orvoslására a közeljövőben egy felsőbb bíróságnak bizonyára lehetősége nyílik.

Más módon is közelíthetünk azonban az *Author of a Blog* ügyszöveghez, mégpedig úgy, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő fontos érdekekre összpontosítunk, amelyeket paradox módon a bírói intézkedés iránti kérelem jóváhagyása szolgált volna. Tétélezzük fel, hogy – a tényekkel szemben – Nightjack az információkat egy országos sajtóterméknek, például a *Guardian*nek adja át, és azok kizárólag az újság honlapján jelennek meg, ösztönözve a korszerű rendfenntartási módszerekkel és a rendőrtiszteknek az általuk szolgált közösséghez való hozzáállásával kapcsolatos online vitát. Ezt követően tétélezzük fel, hogy a lancashire-i rendőrhatalóság a bíróságok megsértéséről szóló 1981. évi törvény 10. §-a alapján eljárást kezdeményez a *Guardian*nel szemben, hogy az újságot forrása személyazonosságának felfedésére kötelezze. Az eljárás megindulásakor az információ visszatartása mellett szóló törvényi vélelem miatt a rendőrségre hárulna a bizonyítási teher azzal kapcsolatban, hogy az információ átadása „szükséges” az igazságszolgáltatás, illetve bűncselekmény vagy rendháborítás elkövetésének megakadályozása céljából. Ha e feltételezések mellett elfogadjuk, hogy a forrás felfedése alapján a rendőrhatalóság számára lehetővé válik fegyelmi intézkedés alkalmazása a munkavállalóval szemben, valamint a forrás személyazonosságának felfedése más praktikus úton nem lehetséges,⁶⁵ akkor a jogeset számos további kérdést is felvetett volna, így a titoktartás mellett szóló olyan körülményeket, mint például az, hogy

„a rendőrség elmulasztott-e bírósági intézkedést kérni annak megakadályozására, hogy a *Guardian* a forrástól származó anyagokat közzétegye;⁶⁶ az információ jogos közérdekekhez fűződő ügyeket tárt-e fel, köztük állami forrásokkal kapcsolatos visszaéléseket, a rendőrtisztek által a közösség egyes tagjaival szemben tanúsított elfogadhatatlan (pl. szexista, rasszista, homofób) viselkedést; hogy az információ nyilvánossá válásából származnak-e hosszú távú előnyök, amelyek a forrás megnevezésére irányuló kérelem elutasításából következnek; hogy a blogger részéről fennállt-e az esetlegesen elítélhető motívumok hiánya.”⁶⁷

amelyeket mérlegelni lehetett volna az ügyben a forrás személyazonossága felfedését támogató indokokkal szemben. Ez utóbbi okokra példák lehetnek a következők:

„további titkos rendőrségi információ kiszivárgásának valószínűsége; a rendőrségi morálra gyakorolt negatív hatás; a forrás esetleges hátsó szándékai vagy a *Guardian* által közzétett információ minőségéhez fűződő közérdek hiánya.”

Az *X Ltd. v. Morgan-Grampian* ügyet követően a forrás azonosságának felfedését csak abban az esetben rendelnék el, ha a bíróság meggyőződött arról, hogy az igazságszolgáltatáshoz fűződő érdekek miatt az információ feltárása „annyira kiemelkedő fontosságú”, hogy megdönti

⁶⁵ *Express Newspapers Ltd. v. John* [2000] 3 All ER 257.

⁶⁶ *Goodwin v. UK* (1996) 22 EHRR 123.

⁶⁷ *Interbrew SA v. Financial Times Ltd.* [2002] EWCA Civ. 274.

az információ titokban tartása mellett szóló törvényi vélelmet.⁶⁸ Mint látható, a bíróságok megsértéséről szóló törvény 10. §-a szerinti eljárás komoly kérdéseket vet fel az anonimitás fenntartásához és a tájékozott önkormányzathoz fűződő kérdésekkel kapcsolatban, amelyeket azonban figyelmen kívül hagytak az *Author of a Blog* ügyben. Szerencsére a 10. § szerinti védelem köre nem korlátozódik a hivatásos újságírók forrásaira. E gondolatmenet jelzi azt az álláspontot, hogy a névtelen blogger fokozott védelemben részesül akkor, ha a blogját harmadik fél teszi közzé. Nightjack problémája az volt, hogy közvetlenül a nyilvánossághoz fordulva, közvetítő nélkül tette közzé az információit. Az amerikai jog e vonása önmagában is újabb okot nyújt arra, hogy elégedetlenek legyünk a bíróságnak az *Author of a Blog* ügyben hozott ítéletéhez fűzött indokolással. A blogger magánélethez való jogához fűződő érdekek alaposabb elemzése rámutatott volna, hogy azok az autonómián alapuló és szabad véleménynyilvánításhoz való jog melletti nyomós érveket vetnek fel,⁶⁹ amelyek alapján megállapítható lett volna, hogy a *Times* hozzáállása valójában bénító hatással volt a szólásszabadságra, és nem előmozdította azt – ahogy azt Eady bíró gondolta.

Az Egyesült Királyságban egy ideje már világos, hogy a közösségi média platformjain – például a Twitteren vagy a Facebookon – hozzászóló személyek a büntetőjogi előírások megsértése esetén azzal szembesülhetnek, hogy a közösségi médiaplatform felfedi valódi személyazonosságukat a rendőrség előtt. A felhasználók által létrehozott tartalmak nyomon követésére e társaságok által alkalmazott eljárásokat jellemzően az elfogadható használatra vonatkozó belső szabályzatok és az elfogadhatatlan felhasználási módok felszámolása iránt elkötelezett munkatársak határozzák meg. A Twitter például az erőszakkal való fenyegetésre és zaklatásra vonatkozó szabályokat határozott meg. A Lordok Házának bizottsága által a közösségi média és a bűncselekmények terén folytatott vizsgálat során a kaliforniai közösségimédia-platform előadta, hogy valamely bűncselekmény elkövetése gyanújának felmerülésekor együttműködik bármely állam rendőrségével. A vizsgálóbizottság következő jelentésében a Twitter fenti gyakorlatot kapcsolatos következetességét vizsgálta, és felhívta a figyelmet a francia hatóságok és a Twitter közötti hosszadalmas bírósági csatározásra, amely során az utóbbi fél vonakodott egyes antiszemita tweetekre vonatkozó információkat átadni.⁷⁰ A Lordok Házának bizottsága megállapította továbbá, hogy a belső szabályzatok jellemzően szolgáltatóként változnak, azokat végső soron a társaság (a részvényesek) értékei és a piac határozza meg, nem pedig a jogszabályi előírások betartására való törekvés vagy akár a felhasználó magánszférája vagy a szólásszabadság érdekei melletti elvi alapú elköteleződés.⁷¹

⁶⁸ *X Ltd v. Morgan-Grampian* [1991] 1 AC 1.

⁶⁹ Vegyük például e tekintetben a Legfelső Bíróság *McIntyre*-ügyben elfoglalt álláspontját, amely szerint „a szerző névtelenségének megőrzésére vonatkozó döntése – a kiadvány tartalmának kiegészítés vagy kihagyás útján történő módosításra vonatkozó döntésekhez hasonlóan – az Első Alkotmánykiegészítés oltalma alá tartozó szabad véleménynyilvánításhoz való jog egy aspektusa.” 514 US 334, 342 (1995).

⁷⁰ Lordok Háza i. m. (29. lj.) 58. bek., valamint <http://www.theguardian.com/technology/2013/html/jul/12/Twitter-data-french-antisemitic-tweets>.

⁷¹ Uo., 83. bek.

5. Az online véleménynyilvánítást érintő nemzeti büntetőjogi szabályok

Az internetes kommunikáció több problémás véleménynyilvánítási formát is felszínre hozott, amelyek – az osztályozás megkönnyítése céljából – az alábbi, időnként egymást átfedő csoportba sorolhatók:

- (i) személy elleni erőszakkal vagy dologi károkozással való, hihető fenyegetés;
- (ii) súlyosan sértő vagy szemérmetlen, obszcén vagy valótlan kijelentések;
- (iii) bosszúpornó – valamely személyről készült szexuálisan explicit vagy intim jellegű fényképeket mások számára elküldik/közléteszik az érintett hozzájárulása nélkül és megalázása/felzaklatása céljából;
- (iv) fajon, valláson, nemen vagy szexuális irányultságon alapuló gyűlöletre uszítás;
- (v) más zaklatásának minősülő kommunikáció;
- (vi) névtelenség fenntartását előíró rendelkezés vagy személyazonosság megakadályozására irányuló jogszabályi előírás megsértése (pl. nemi erőszak/szexuális visszaélés esetén).

Az alábbiakban a szemérem sértő, sértő és félelemkeltő közlésekkel összefüggő kérdéseket járom körbe.⁷² A bosszúpornóval kapcsolatban felmerülő különös kérdéseket nem vizsgálom, egyrészt azért, mert (legjobb esetben is) csupán érintőlegesen kapcsolódnak politikai vonatkozású megnyilvánulásokhoz, másrészt mert az áldozatnak egyértelmű és gyakorlatilag megdönthetetlen érdeke fűződik a magánélethez való jogának tiszteletben tartásához.⁷³ A névtelenség fenntartását előíró rendelkezések megsértése szintén szilárd alapul szolgálhat a magánélethez való jogra hivatkozó igények számára, továbbá nyilvánvaló – és a továbbiakban e helyütt nem vizsgált – társadalmi érdek a szexuális bűncselekmények hatékony felderítése is.

Az alábbiakban bemutatom a vonatkozó büntetőjogi keretrendszert, valamint az internet és a közösségi média megjelenése előtt kidolgozott büntetőjogi tényállások némileg bizonytalan alkalmazását az egyes problémás megnyilvánulási formák tekintetében. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az emberi jogokról szóló törvény alapján kialakult ítélkezési gyakorlat alapján azt gondolhatnánk, hogy az amerikai bíróságok a nem politikai jellegű megnyilvánulásoknál magasabb fokú védelemben részesítik a politikai tartalmú megnyilvánulásokat (akár az adott tényállás szűkítő értelmezése, akár a vádlott rendelkezésére álló védekezések és kifogások kiterjesztő értelmezése révén). „Politikai” megnyilvánulásnak minősülhet (többek között) az, amikor valaki egy adott ügy mellett kampányol (ilyen az abortuszra vonatkozó szabályok módosítása), vagy ellenséges érzéseknek ad hangot valamely politikussal kapcsolatban, annak nézetei okán.⁷⁴ Az e részben tárgyalt anyagok elemzése megerősíti átfogó álláspontomat, mivel arra

⁷² Hangsúlyozom, hogy ez a szakasz nem mutatja be átfogó jelleggel az e területre vonatkozó büntetőjogi szabályokat.

⁷³ Ez ma már külön büntetőjogi tényállás, l. a büntető igazságszolgáltatásról és bíróságokról szóló 2015. évi törvény 33. §-át (Magánjellegű szexuális fényképek közzététele zaklatás céljából).

⁷⁴ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a közszereplő fogalma alá tartozó személyek csoportja az Első Alkotmánykiegészítés alapján lényegesen szélesebb, mint az Egyezmény 10. cikke alapján, aminek következtében az Egyesült

enged következtetni, hogy az amerikai bíróságok nem fordítanak kellő figyelmet a támadó jellegű, sértő és fenyegető online közlések politikai jellegére, csökkentve ezzel az önkormányzáson alapuló demokrácia érvényesülését. E problémás kifejezéstípusok iránti figyelmesebb megközelítés megalapozása Learned Hand a *Masses*-ügyben kifejtett véleményében található, amely szerint a modortalan és illetlen kirohanás lehetőségét demokratikus társadalmakban az egyén alkotmányos jogának tekintik, amely kizárólag akkor korlátozható, ha másokat közvetlenül erőszakos cselekmény elkövetésére uszít, vagy – a *Brandenburg v. Ohio* ügyet követően – erőszakos cselekmény bekövetkezésével közvetlenül fenyeget. A közvetlenség követelménye nem úgy értelmezendő, hogy a közösségi média érintettsége esetén kizárná a marasztaló ítélet kiszabását, jóllehet az interneten keresztül megvalósított politikai kirohanások és visszaélések széles köre számára mentességet biztosítana, alkalmanként akkor is, ha az adott cselekmény offline környezetben való elkövetés esetén nem állna (még az Első Alkotmánykiegészítés alapján sem) alkotmányos oltalom alatt. Vegyük például a *Chaplinsky v. New Hampshire* ügyben szemtől szemben elkövetett becületsértést és az amerikai Legfelső Bíróság vonatkozó ítéletét. Ha az ügyben érintett Chaplinsky a Twittert használta volna, hogy „istenverte zsarolónak” és „átkozott fasisztának” nevezze a rendőrkapitányt annak Twitter-oldalán, akkor erősebb érvek támaszthatnák alá azt, hogy megnyilvánulása első ránézésre is legalább *bizonyos* fokú alkotmányos védelemre tarthasson igényt. Elképzelhetők ugyanakkor olyan körülmények, amelyek között a *Brandenburg v. Ohio* ügy szerinti mérce által megkívánt „közvetlenség” követelménye internetes véleménynyilvánítás esetén is kielégíthető. Vegyünk például egy tüntetés résztvevője által küldött tweetet, amelyben egy közeli épület jogellenes megrongálására vagy éppen a helyszínen található rendőrtisztek vagy más személyek megtámadására szólítja fel a többi tüntetőt. A politikai tartalommal egyáltalán nem rendelkező és visszaélésszerű kommunikációt érintő más esetekben kevés alapon lenne védhető egy ilyen megnyilvánulás, hiszen az alkotmányos garancia elsődleges funkciója az önkormányzásban való aktív részvétel előmozdítása.

5.1. A fenti (i), (ii) és (iii) kategóriába tartozó cselekményekről

5.1.1. *A rosszindulatú kommunikációról szóló 1988. évi törvény 1. §-a*

Az 1988. évi (az elektronikus tömegkommunikáció korát megelőzően elfogadott) törvény eredeti célja az ún. mérgező levelek (*poison pen letters*) visszaszorítása volt.

„Aki szeméremszéttő vagy súlyosan sértő vagy fenyegető közlést, illetve valótlan vagy általa valótlanul vélt információt küld el azért, hogy azzal (szánt szándékkal) a címzettet, vagy a feladó szándéka szerint az üzenetet, annak tartalmát vagy jellegét megismerő egyéb személyt felzaklassa vagy benne aggodalma keltsen, bűncselekményt követ el.”

Államokban a véleményüket kinyilvánító személyek nagyobb szabadságot élveznek a valamely csoporthoz tartozó személyekkel kapcsolatos információ/megjegyzés közzététele tekintetében, mint európai társaik.

A „szeméremsértő vagy súlyosan sértő” fordulat offline környezetben való értelmezésével foglalkozott a bíróság a *Connolly v. DPP* ügyben, amelyben a terhelt abortált 21 hetes magzatokról készült képeket küldött esemény utáni fogamzásgátló tablettákat forgalmazó gyógyszereszeknek.⁷⁵ A terhelt keresztény volt, és a címzetteknek a terhességmegszakítás erkölcsi vonatkozásaiival kapcsolatos álláspontját próbálta megváltoztatni. A fényképeket, azok rendes tartalma szerint, az esküdtszék „súlyosan sértő” természetűnek találta. A terhelt közlése egyértelműen a politikai véleménynyilvánítás kategóriájába tartozott. Az 1988. évi törvény 1. §-ának szűkítő, a törvényszöveget az EJEE 10. cikkével összhangba hozó értelmezését követően megállapították a terhelt bűnösségét az 1. § szerinti bűncselekmény elkövetésében. A tényállás kritikus fontosságú eleme volt, hogy a fényképeket az üzlet munkavállalóinak küldték el, nem pedig azoknak a személyeknek, akiknek az adott üzletek vonatkozásában hatáskörükbe tartozott a forgalmazott gyógyszerkészítmények körének meghatározása. Amennyiben a terhelt a nyilvános vitát befolyásolni képes szervnek (pl. újságnak vagy egy újság weboldalának) küldte volna a fényképet, akkor minden bizonnyal szilárdabb alapokon állva hivatkozhatott volna a 10. cikk rendelkezéseire. Megjegyzendő, hogy sajátos problémákat vetne fel, ha a politikai véleménynyilvánítás büntetőjogi mentessége fokának meghatározásakor figyelembe vennék a címzettek által ellátott vezetői feladatkör terjedelmét. Egyrészt ehhez egyértelműen meg kellene határozni, hogy a címzetteknek egyfelől mint munkavállalóknak, másfelől mint érintett állampolgároknak milyen érdekük fűződik az adott kommunikációhoz. Vitatható az a feltételezés, hogy a munkavállalók kizárólag munkavállalói minőségükben, nem pedig mint szavazók vagy érintett állampolgárok kapják az adott közléseket. Végző soron lehetséges, hogy a terhelt erőfeszítései nyomán egyes munkavállalók csatlakoztak a helyi abortuszellenes (vagy éppen választáspárti) kampányhoz, vagy általában véve nyilvánosan állást foglalnak a terhességmegszakítással kapcsolatos kérdésekben. A politikai aktivizmus erényének táplálása iránti republikánus megközelítés ezzel gátat vet az ilyen jellegű tevékenységek büntetőjogi eszközökkel történő megtorlásának. A *Connolly*-ügy indokolásával kapcsolatos és szintén elvi jelentőségű kritika szerint a (súlyos vagy nem súlyos) sérelem okozása megfelelő alapul szolgál a politikai jellegű véleménynyilvánítások büntetőjogi eszközökkel történő korlátozására. Mint azt kommentátorok korábban már megjegyezték, a véleménynyilvánítás megengedhető körének a mások által nem sértőnek talált megnyilvánulásokra való korlátozása kiterjed mindenfajta, a megszólaló és a nyilvánosság számára egyaránt értékes kommunikációs formára.⁷⁶ Greenawalt szerint például – néhány ritka kivételtől, így a munkahelytől⁷⁷ és a bírósági eljárásoktól eltekintve – a könnyen megbántódó személyek feladata kellene, hogy legyen, hogy távol tartsák magukat az olyan helyektől, ahol valószínűleg sértések és támadások érik őket.⁷⁸ Ezzel szemben a sértő megnyilvánulásokra vonatkozó büntető- és polgári jogi szankciók általános fenntartása azt jelenti, hogy a közösség leg-

⁷⁵ *Connolly v. DPP* [2007] EWHC 237.

⁷⁶ Lásd WEINSTEIN i. m. (4. lj.). A sértő vélemények kinyilvánításához való jog védelmével kapcsolatban I. Sedley bíró véleményét a *Redmond-Bate v. DPP* ügyben, [1999] EWHC Admin 733.

⁷⁷ Bár *Connolly*-t olyan közlés miatt ítélték el, amelyre a tényállás alapján munkahelyen került sor, e szűkítő körülmény nem érintette az 1988. évi törvény szerinti felelősséget.

⁷⁸ Kent GREENAWALT: *Fighting Words: Individuals, Communities and Liberties of Speech*. New Jersey, Princeton Univ Press, 1995. 58–59.

inkább érzékeny tagjai határozzák meg a védett megnyilvánulások korlátait – ami várhatóan radikálisan csökkentené a társadalmi diskurzushoz való egyes hozzászólások körét és módját.

Az 1988. évi törvény alapján a következő marasztaló ítéletek születtek még: *a*) 2012 februárjában a Sunderland AFC 29 éves szurkolóját azért marasztalták el, mert Twitteren a Newcastle United labdarúgócsapatot a „nigger sereg” kifejezéssel illette;⁷⁹ *b*) az *R v. Byrne*⁸⁰ ügyben a terhelt a következő SMS-üzeneteket küldte a vele szakító nő fiának: „Mondd meg anyádnak, elég idő telt el, nagy a fa a Blue Garden 306-ban, itt a bosszú ideje, boc, haver” és „Várd a durranást, szép álmokat”; *c*) Matthew Woods 12 hetet töltött börtönben azért, mert trágár hozzászólásokat és vicceket tett közzé a Facebook-oldalán egy eltűnt 5 éves kislánnyal kapcsolatban, akit később holtan találtak meg. Ügyvédje szerint az ügyfele ittas volt az elkövetés időpontjában.⁸¹ A három eset közül csupán az első vethet fel politikai véleménynyilvánításra vonatkozó kifogást (etnikai kisebbséghez tartozó labdarúgók negatívumai), amely indokolhatná a büntetőjogi felelősség megállapításának közelebbi vizsgálatát.

5.1.2. *A kommunikációról szóló 2003. évi törvény 127. §-a*

Ez az egyik első törvény, amelynek kifejezett célja az, hogy a büntetőjogon keresztül szabályozza az online megnyilvánulásokat, jóllehet ezt a jogszabályt is a közösségimédia-platformok – köztük a Facebook és a Twitter – megjelenését megelőzően fogadták el. E körülmény nem gátolta azonban a 127. § rendelkezéseinek sikeres alkalmazását a közösségimédia-platformokkal szemben. E jogszabályhely alapján bűncselekményt követ el, aki nyilvános elektronikus kommunikációs hálózat felhasználásával súlyosan sértő vagy szeméremsértő, obszcén vagy fenyegető jellegű üzenetet vagy más anyagot küld el. A sértő megnyilvánulások kriminalizálásával kapcsolatos ellenvetések alapvető jelentőségének korábbi hangsúlyozására tekintettel e rövid részben csupán arra törekszem, hogy a 127. § „fenyegető” jellegű üzenetek esetében történő alkalmazását bemutassam, szemléltetve ezzel e kifejezés amerikai bíróságok általi értelmezését.⁸²

A legismertebb eset e tekintetben természetesen a *Chambers v. DPP* ügy, amelyben a terhelt az alábbi, csalódott hangú üzenetet tette közzé Twitteren, amikor értesült a Robin Hood Repülőtér zárvatartásáról, következőképpen arról, hogy nem találkozhat a barátnőjével.⁸³

„A fenébe! A Robin Hood Reptér zárva van. Bő egy hetetek van, hogy összekapjátok magatokat, különben felrobbantom a repteret!”

⁷⁹ <http://www.theguardian.com/uk/2012/feb/06/sunderland-fan-guilty-racist-tweets>.

⁸⁰ *R v. Byrne* [2011] EWCA 3230.

⁸¹ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-lancashire-19869710> (2012. október 8.).

⁸² Nem tárgyalom pl. Jake Newsome esetét, akit 2014 júniusában ítétek hat hét börtönbüntetésre, amiért súlyosan sértő bejegyzést tett közzé a Facebookon egy leeds-i iskolai tanár meggyilkolásával kapcsolatban, <http://www.theguardian.com/law/2014/jun/13/jail-someone-for-being-offensive-Twitter-facebook>

⁸³ *Chambers v. DPP* [2012] EWHC 2157.

Chamberst előbb a doncaster-i bíróság, majd a fellebbviteli bíróság is elmarasztalta, mielőtt a Legfelső Bíróság megsemmisítette volna az ítéletet. A Legfelső Bíróság szerint Chambers üzenete nem volt „fenyegető” abban az értelemben, hogy nem közvetített komoly fenyegetést a Twitteren őt követő személyek felé. Figyelmén kívül hagyva az állami források CPS általi pazarlását és annak a fellebbviteli bíróság általi hallgatólagos támogatását, az alsóbb bíróságok ítéletének igen ésszerű hatályon kívül helyezése sajnos nem árul el sokat arról, hogy milyen reakcióra számíthatunk a bíróságok részéről, amikor egyértelműen a közérdeket érintő és nyilvánvalóan „fenyegető” üzenettel szembesülnek. A *Chambers*-ügyet követő más ügyek azonban megkezdtek e hézag kitöltését. Ahogyan várható volt, az amerikai bíróságok egyáltalán nem elnézők az ilyen fenyegetésekkel szemben, és nem biztosítják számukra az Első Alkotmánykiegészítés alapján létrejött és a *Brandenburg v. Ohio* ügyben kidolgozott mérce alkalmazásán alapuló ítélkezési gyakorlat szerinti mozgásteret.⁸⁴ Darryl O'Donnelt, egy észak-írországi férfit például 2011 júniusában azért ítélték el, mert a Facebookon közzétett üzeneteiben Gregory Campbell parlamenti képviselőt szarházinak nevezte azt követően, hogy a képviselő kritizálta a Derryben 1972-ben egy polgári jogokért tartott felvonuláson brit katonák által meggyilkolt 14 személy halálára vonatkozó Saville-vizsgálat költségeit. A terhelt bejegyzései szerint a képviselő „golyót érdemelne a fejébe”. Védekezése során sikertelenül érvelt azzal, hogy ez csupán egyfajta közbeiktatott megjegyzés volt, amellyel nem kívánt sérelmet okozni. A bírósághoz arra vonatkozó bizonyítékot nyújtottak be, hogy a képviselőt valóban megviselte ez a megjegyzés.⁸⁵ A Huddersfieldben élő 21 éves Kalum Dyson 2010 decemberében „Dögöljenek meg a pakik!” nevű Facebook-csoportot hozott létre, és azt az üzenetet tette közzé, hogy „segítsetek lelőni az összes pakit!” Őt szintén a 127. § alapján ítélték tizenkét hónap közmunkára, annak részeként pedig 150 óra önkéntes munkára és 30 napos kijárási tilalomra.⁸⁶ Végül 2014 szeptemberében egy másik férfit, Peter Nunnt ítélték el amiatt, hogy fenyegető üzeneteket küldött a munkáspárti parlamenti képviselőként dolgozó Stella Creasey-nek, aki azért kampányolt, hogy az új tízfontos bankjegyen Jane Austen képe szerepeljen. Az elkövető továbbosztotta egy másik felhasználó által a képviselőnek küldött tweetet, amely szerint: „Csak óvatosan, este 8-kor szétb...m a segged, és mindenhova kirakom a videót.” A következő napon további tweeteket küldött el, amelyekről tévesen azt gondolta, hogy azokat névtelenül küldte el. Többek között a következő üzenetet küldte: „A boszorkányok megerőszkolására a legjobb módszer, hogy először megpróbálsz megfojtani, és amikor elkezd levegő után kapkodni, akkor behatolsz.” A sértett bizonyította a bíróság előtt, hogy aggódott a személyes biztonságáért, amikor értesült a terhelt fenyegetéseiről. Nunn 18 hetet töltött börtönben.⁸⁷

⁸⁴ Másfelől úgy tűnik, hogy semmilyen alkotmányos oltalomra nem tarthatna igényt két személy magánbeszélgetése, amely során az egyik résztvevő testi sértéssel fenyegeti meg a másikat.

⁸⁵ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-13880036>.

⁸⁶ <http://www.examiner.co.uk/news/west-yorkshire-news/brighthouse-facebook-racist-kalum-dyson-4984913>. Felmerülhet továbbá a közrendről szóló 1986. évi törvény III. része alapján a fajgyűlöltre uszítás miatti vád lehetősége.

⁸⁷ Amennyiben a véleménynyilvánító személy több alkalommal szólal meg, felmerülhet olyan érvelés, hogy viselkedése komolyan veendő, és az érintettben félelmet keltő zaklatásnak minősül a zaklatás elleni védekezésről szóló 1997. évi törvény 4. §-a alapján. Megjegyzendő, hogy az egyes elkövetési mozzanatoknak kellő időbeli közelségben kell lenniük egymáshoz, hogy azok „folytatólagosan” elkövetetnek minősüljenek – *Lau v. DPP* [2000] 1 FLR 799).

A fenti két esetben (*O'Donnell* és *Nunn*) egy másik, megnevezett személyt ért közvetlen fizikai erőszakkal való fenyegetés, és – bár a fenyegetésnek volt politikai alapú összetevője – nem könnyű belátni, hogy miért is részesült volna bármelyik elkövető megnyilvánulása a szabad véleménynyilvánításhoz való jog alkotmányos oltalmában. Ugyanis mindkettő egy meghatározott célszemély ellen irányult, és különösen erőszakos cselekményekkel fenyegették, akiben emiatt nagyfokú aggodalom és félelemérzet alakult ki. Nem tudni, hogy a terheltek hihetően fenyegetőztek-e ilyen jellegű erőszakkal, és elképzelhető olyan érvelés, hogy e körülmény mérlegelése is releváns lenne a büntetés bíróság általi kiszabása során. Ha azonban a fenyegetést homályos vagy közvetett módon fejezik ki (például Kalum Dyson Facebook-bejegyzése esetében, ahol az érintett faji csoport egészét említik), felerősödhet az az álláspont, amely szerint bizonyos mértékben figyelembe kell venni a politikai véleménynyilvánításhoz való jog megengedőbb értelmezését is. A *Brandenburg*-ügy tényállása szerint a Ku-Klux-Klan egyik gyűlésén a szónok azt állította, hogy „Személy szerint azt gondolom, hogy a niggereket vissza kellene zavarni Afrikába, a zsidókat meg Izraelbe”, majd azt is, hogy „A Klannak bármely más szervezetnél több tagja van Ohio államban. A szervezetünkre nem jellemző a bosszúállás, de ha az elnök, a Kongresszus és a Legfelső Bíróság továbbra is elnyomja a fehér, kaukázusi fajt, lehetséges, hogy valamiféle bosszúállásra sor kerül.” Az amerikai Legfelső Bíróság végül hatályon kívül helyezte a terheltet a tagállami jogszabályok alapján elmarasztaló ítéletet, azon az alapon, hogy az Első Alkotmánykiegészítés alapján az állam nem korlátozhatja erőszak alkalmazásának hirdetését, „csakis abban az esetben, ha annak célja közvetlenül fenyegető jogellenes cselekmény elkövetésére való uszítás vagy annak okozása, és az ilyen cselekményre uszítás vagy annak elkövetése nagy valószínűséggel be is következik”.⁸⁸

Üdvözlendőnek tűnik a Legfelső Bíróság *Brandenburg*-ügyben hozott ítéletében annak elismerése, hogy a jogellenes magatartás hirdetése lehet jogszerű és jogellenes cselekmény is. A spektrum egyik oldalán más személy jogellenes cselekmény azonnali elkövetésére való uszítása áll, ami a véleménynyilvánítás szabadságához való elvi alapú elköteleződés alapján nem számíthat alkotmányos oltalomra. Ebben az esetben az uszításban megjelenő politikai véleménynyilvánításhoz fűződő társadalmi és egyéni érdekeket felülmúlják a sértett és a társadalom szembenálló erősebb érdekei – egyfelől, hogy a sértett ne váljon tetteles bűncselekmény vagy megfélemlítés áldozatává, másfelől, hogy kifejezésre jusson a fizikai erőszakkal való közvetlen fenyegetés elfogadhatatlansága. A spektrum nem e pontjára eső megnyilvánulások esetében várhatóan a politikai tartalom a meghatározóbb, amely egyértelműen kifejezi a beszélő aktuális társadalmi állapottal és vélt igazságtalanságokkal kapcsolatos elégedetlenségét. Ilyen esetekben a beszélő szándéka az, hogy hozzászóljon a társadalmi diskurzushoz, a célja pedig mások meggyőzése. Lehetséges, hogy az elhangzott szavak aggodalmat vagy visszatetszést keltenek a célcsoport tagjai között, azonban amiatt, hogy az amerikai büntetőjog nem alkalmazza a közvetlenség követelményét az erőszakkal való fenyegetéssel kapcsolatban, a többségi állásponttal

A törvény nem alkalmazandó továbbá olyan esetekben, amikor 100 személy mindegyike egy alkalommal tweetel valamit (vagy más tweetjét újra megosztja), ami a célszemélyben állítólag zaklatottságot kelt, mivel egyetlen személy cselekménye sem minősül „folytatólagosan” elkövetettnek. Az 1997. évi törvény nem határozza meg a „zaklatás” fogalmát.

⁸⁸ *Brandenburg v. Ohio* (36. lj.) 447.

egyét nem értő, népszerűtlen és jellemzően durván megfogalmazott véleményekre adott büntetőjogi reakció rendkívül bomlasztó hatással járhat. A büntetőjogi mérce alkalmazásának kirekesztő hatásai egyértelműnek tűnnek abban az esetben, ha – mint az Egyesült Királyságban – a büntetőjogi felelősség határát alacsonyan és bizonytalan módon, „a beszélőt látó vagy halló személyekben nagy valószínűséggel zaklatottságot, riadalmat vagy nyugtalanságot keltő fenyegető vagy sértő” megnyilvánulásra való hivatkozással határozzák meg. Az amerikai jog szerinti tilalom terjedelmét hangsúlyosabbá teszi az a két körülmény, hogy *a)* nem szükséges bizonyítani a terhelt zaklatásra, riadalomkeltésre vagy nyugtalanság okozására irányuló szándékát,⁸⁹ *b)* a célközönség tagjai esetében nem kell bizonyítani, hogy bárkiben is zaklatottság, riadalom vagy nyugtalanság alakult ki. Ugyanez igaz az olyan megnyilvánulások tilalmára, amelyek nagy valószínűséggel faji vagy vallási gyűlöletet, illetve szexuális irányultságon alapuló gyűlölködést szítanak. Vegyük például azt az esetet, amikor a fellebbviteli bíróság 2003-ban a közrendről szóló 1986. évi törvény 5. §-a alapján fenntartotta a Brit Nemzeti Munkáspárt szervezőjét, Mark Norwoodot elmarasztaló ítéletet, amiért a lakása ablakában a következő szövegekkel ellátott molinót helyezett el: „Ki az iszlámmal Nagy-Britanniából!”, „Védjük meg a brit népet!”⁹⁰ Egy rendőrtiszt vallomása szerint a molinó „ízléstelen és izgató” jellegű volt, egy másik szerint pedig alkalmas volt aggodalom és „faji érzület” keltésére. Az ügyészségnek nem kellett benyújtania arra vonatkozó bizonyítékot, hogy bárkiben is aggodalmat vagy a muzulmánokkal szembeni „faji” gyűlöletet keltett volna az eset. Az eljáró bíró indokolása szerint a molinó a muzulmánokra nézve sértő és bántó jellegű volt, amely állásponttal a fellebbviteli bíróság is egyetértett, megállapítva, hogy az átlépte a „jogszerű tiltakozás” határait. A *Norwood*-ügy internetes megfelelőjének tekinthető az *R v. Sheppard*⁹¹ ügy, amelyben fekete és zsidó személyeket gyalázó honlapon tették közzé különböző anyagokat. Az egyik – A „Holohoax meséi” című – dokumentum azt állította, hogy a Holokauszt „egy a zsidók számtalan hazugsága” közül. A honlap tárhelyszolgáltatója az Egyesült Államokban működött, az anyagok azonban Angliából származtak, és a bejegyzések is elérhetőek voltak Angliában. A terheltet három év és tíz hónap börtönbüntetésre ítélték fajgyűlöletet keltő anyagok közzététele miatt. A *Norwood*-ügyben hoztathoz hasonló ítéletek gátló hatása egyértelmű a politikai diskurzushoz való, és viszonylag kevésbé kifinomult hozzászólások tekintetében. Általánosabban megfogalmazva, a büntetőjog kulturálsági mércéinek betartása kifejezi az azzal kapcsolatos bizalmatlanság hiányát, hogy az állam tartalmuk alapján tesz különbséget egyes kommunikációs aktusok között. A nyilvános szférában zajló átfogó és alapos vita iránt elkötelezett emberek számára azonban aggodalomra kellene okot adnia annak, hogy milyen hátrányos következményekkel járhat a politikai vitának az elit által létrehozott normák közé szorítása. Vizsgáljuk meg ezzel szemben az Első Alkotmánykiegészítés alapján a *Cantwell v. Connecticut* ügyben alkalmazott választékos és előnyösebb választ.

⁸⁹ A felelősség megállapításához elég, hogy a terhelt tisztában van az ilyen következményekkel (szubjektív követelmény), l. *DPP v. Clarke* (1991) 94 Cr App R 359.

⁹⁰ *Norwood v. DPP* [2003] EWHC 1564 (Admin), az elemzésért l. WEINSTEIN i. m. (4. lj.).

⁹¹ *R v. Sheppard* [2010] EWCA 65.

„A vallásos hit és a politikai meggyőződés világa között éles különbségek vannak. Mindkettő esetében előfordulhat, hogy az egyik ember nézetei a szomszédja szerint a legsúlyosabb tévedések. A másik személy meggyőzésére tett erőfeszítések során az ember időnként túlzásba, (és) gyalázkodásba eshet [...] Eme ország népe azonban a történelem fényében – a túlzások és visszaélések valószínűségének ellenére – úgy döntött, hogy e szabadságok egy demokráciában hosszú távon elengedhetetlenek a felvilágosult véleményformáláshoz és a polgárok helyes viselkedéséhez. E szabadságok alapvető jellemzője, hogy oltalmuk alatt számos élet, jellem, vélemény és meggyőződés fejlődhet zavartalanul és akadályozástól mentesen. E védelem sehol sem bír nagyobb fontossággal, mint saját, faji és vallási szempontból rendkívül sokszínű nemzetnek otthont adó országunkban.”⁹²

6. Nemzeti bűnüldözési gyakorlat a *Chambers*-ügy után – a legfőbb ügyész által 2013-ban kiadott irányelvek

A *Chambers*- és más ügyeket követően többen aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy Angliában és Walesben a különböző régiókban működő ügyészségek következetlenül (és alkalmanként túlzásba esve) járhatnak el annak eldöntésekor, hogy vádat emeljenek-e az interneten közzétett megnyilvánulás tekintetében az 1988. és 2003. évi törvény alapján. A legfőbb ügyész ezért a fokozottabb következetesség biztosítása érdekében útmutatást adott ki az ügyészek számára.⁹³ Eszerint abban az esetben kerül sor vádemelésre, ha az ügyészség meggyőződött arról, hogy az érintett közlés

„több annál, mint egyesek által esetleg ízléstelennek vagy fájdalmasnak tartott, pusztán megbotránkoztató, zavart keltő, szatirikus, tekintélyromboló vagy durva megnyilvánulás, illetőleg népszerűtlen vagy divatjamúlt vélemény kifejezése vagy élcelődő/humoros megnyilvánulás.

Ha egy tweet vagy bejegyzés súlyosan sértő, a terhelt elkerülheti a vádemelést, ha őszinte megbánást mutatott; gyors és hatékony intézkedést kell hozni a súlyosan sértő anyag eltávolítása céljából; ha a közlést nem széles körű hallgatóságnak szánták, illetve annak nem volt része a közlés célját képező személy/sértett.

A személy/dolog elleni erőszakkal való hihető fenyegetés és a konkrét személyeket célzó közlések azonban zaklatásnak minősülhetnek – ezek esetében az ügyészség keményen fellép.”

A fenti útmutatásban lényegében nincs semmi meglepő. Még ha a legfőbb ügyész úgy is gondolná, hogy a büntetőjog túlságosan készségesen veti magát az ellentmondásos vagy durván megfogalmazott internetes megnyilvánulásokra, e kérdésben szerepe csupán arra korlátozódik, hogy útmutatást adjon az ügyészségeken dolgozók számára azzal kapcsolatban, hogy miként

⁹² *Cantwell v. Connecticut* 310 US 296, 310 (1940). Az igazság azonban az – amint arra Heinze helyesen rámutat –, hogy a bíróság e választékos szavai nem álltak összhangban az Egyesült Államokban az 1940-es években a személyes szabadságoktól – köztük a szólásszabadságtól – megfosztott és elnyomott, nem fehérbőrű polgárok valószínűségével. L. ERIC HEINZE: *Wild West Cowboys versus Cheese-Eating Surrender Monkeys; Some Problems in Comparative Approaches to Hate Speech*. In HARE–WEINSTEIN i. m. (4. lj.), 200–201.

⁹³ http://www.cps.gov.uk/legal/a_to_c/communications_sent_via_social_media/index.html.

strukturálják a hatályos jogszabályok szerint rendelkezésükre álló mérlegelési jogkör gyakorlását. Az irányelvek vitathatatlan érdeme, hogy a területi ügyészségek túlbuzgó munkatársai ügyési ösztöneinek megnyirbálásával segítenek elkerülni a *Chambers*-ügyben tapasztalt kellemtelenségeket. Ugyanakkor nem enyhítenek számottevően a véleménynyilvánítással kapcsolatban türelmetlen, még a közösségi média megjelenését megelőzően kialakított jogszabályi környezet valóságán.

7. Következtetés

„Ami a szidalmazást, a gúnyolódást, a személyeskedést és a hasonlókati illeti – ezekre gondolnak általában, amikor a viták gátlátalanságáról beszélnek – elítélésükkel jobban rokonszenvezhetnének az ember, ha arról lenne szó, hogy használatukat mindkét oldalon tiltsák be, de csak uralkodó nézetekkel szemben álló érvelésekre vonatkozóan kívánják korlátozásukat, a népszerűtlen nézetekkel szemben nemcsak hogy általános helytelenítés nélkül alkalmazhatók, de még a jóra való buzgóságnak és a jogos felháborodásnak kijáró dicsőítést is megszerzik felhasználóiknak.

John Stuart Mill: *A szabadságról*⁹⁴

A deliberáción alapuló demokrácia hívei arra vágnak, hogy a politikai vita politikailag egyenlő polgárok kölcsönösen tiszteletteljes, önmagára reflektáló és megértő eszmecseréje legyen. Egyelőre azonban még nem egyértelmű, hogy ez a cél elérhető-e a politikai elitek által önös érdekek alapján meghatározott „civilizált kifejezőmódrá” való hagyatkozás és a büntetőjogi eszközök alkalmazása nélkül. A kérdés eldöntéséig azonban a John Stuart Milltől származó fenti idézet megfelelően kifejezi a kulturálatlan megnyilvánulások elítélésében vagy jóváhagyásában természetesen benne rejlő társadalmi erőviszonyokat. Mill az uralkodó álláspont képviselői körében gyakori kirohanásokra adott válaszok diszkriminatív jellegére mutatott rá. Tisztában volt azzal, hogy az uralkodó, ortodox álláspontot támadó kulturálatlan megnyilvánulásokat rutinszerűen (és jogi eszközök alkalmazásával) elítélik azok a hatalmasok, akik valójában maguk határozták meg, hogy hol húzódnak a „kulturált” megnyilvánulás határai.⁹⁵ A deliberatív demokrácia támogatói – köztük Gutmann és Thompson – által a viszonyosság és a kölcsönös tisztelet jelentőségére helyezett hangsúly a hatalom birtokosainak, az elitnek, a magasan képzett csoportoknak kedvez a nyilvános viták tekintetében. Nincs arra utaló bizonyíték, hogy e belépési feltételek megkönnyítenék (esetleg maximálnák is) a peremre szorult csoportok nyilvános politikai tevékenységét. Valószínűbb, hogy gyengítik e csoportok képességét arra, hogy összefogva és magabiztosan lépjenek be a politika területére. Simon meglátása szerint a kulturáltság elvárását tulajdonképpen elnyomó és pökhendi igényként is értelmezhetjük, amely figyelmen kívül hagyja a személyek és csoportok sokszínűségét.⁹⁶

⁹⁴ John Stuart MILL: *A szabadságról*. 2. fejezet, „A gondolat- és szólásszabadságáról.” Pap Mária fordítása. Budapest, Századvég – Readers International, 1994. 63.

⁹⁵ Ezzel szemben a népszerűtlen álláspontokat támadó féktelen kirohanásokért ugyanaz a közönség tapsviharral jutalmazza a beszélőt.

⁹⁶ William H. SIMON: Three Limitations of Deliberative Democracy. In MACEDO i. m. (13. lj.) 51.

Az online kommunikációban felmerülő sértő bejegyzéseket és kellemetlen kirohanásokat gyakran „alacsony szintű” megnyilvánulásként értékelik. E megjelölés célja az, hogy az ilyen jellegű megnyilvánulásokat elhatárolja a hivatásos tartalomkészítők és újságírók által előállított kifinomultabb és körültekintőbb közlésektől. Az elektronikus kommunikáció korában mindannyian potenciális közlő felek vagyunk, és előfordulhat, hogy az aktuális eseményekre vonatkozó hirtelen reakciónk az interneten történő azonnali közzététel könnyedsége (és megfontolatlansága) következtében az eredetileg szándékoltnál nagyobb visszhangot vált majd ki. A liberális jogrendek feladata, hogy megfelelő határvonalat húzzanak, amely egyfelől lehetővé teszi a társadalom számára fontos kérdésekről folytatott heves – időnként túlságosan indulatos vagy elmérgesedő – vitát, másfelől visszaszorítja a magánszemélyeket érő személyeskedő, fenyegető vagy bosszúálló támadásokat. A *Chambers*-ügy tanulsága az, hogy a bíróságok nem mindig találják meg azonnal a helyes választ, amikor egy korábban még nem hallott kérdés merül fel. A Lordok Háza kommunikációs ügyekkel foglalkozó bizottságától származó, e tanulmány elején található idézet mutatja, hogy a hivatali oldalon kicsi a hajlandóság annak alapos vizsgálatára, hogy a közösségi média miként járulhatna hozzá a demokratikus élet felpezsdítéséhez. Úgy tűnik inkább, hogy a jelenlegi *ad hoc* berendezkedés marad fenn.

FORDÍTOTTA: IPSO JURE FORDÍTÓIRODA

A FORDÍTÁST LEKTORÁLTA: REMÉNYI ÉDUA VÉNUSZ